

Društveni doživljaj samohranog roditeljstva

Jurlina, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:974879>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-28**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju

Sveučilišni diplomski studij

Pedagogija

Lucija Jurlina

Društveni doživljaj samohranog roditeljstva

Diplomski rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju

Sveučilišni diplomski studij

Pedagogija

Društveni doživljaj samohranog roditeljstva

Diplomski rad

Student/ica:

Lucija Jurlina

Mentor/ica:

Prof. dr. sc. Rozana Petani

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Lucija Jurlina**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Društveni doživljaj samohranog roditeljstva** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 2024.

Sadržaj

Uvod	1
1. Metodologija rada	2
1.1. Predmet istraživanja	2
1.2. Cilj istraživanja.....	2
1.3. Zadaci istraživanja.....	2
1.4. Metoda i instrument istraživanja	2
2. Obitelj.....	4
2.1. Fenomen obitelji	4
2.2. Teorijska promišljanja i pogledi na obitelj	6
2.3. Odgojna funkcija obitelji	9
2.4. Promjene u strukturi obitelji	11
3. Roditeljstvo	14
3.1. Roditelji kao odgajatelji.....	14
3.1.1. Majčinstvo i očinstvo	16
3.2. Stilovi roditeljstva.....	17
3.3. Pedagoške kompetencije roditelja	20
3.4. Utjecaj roditeljstva na socio-emocionalne potrebe djeteta	24
4. Jednoroditeljske obitelji	28
4.1. Uzroci nastanka jednoroditeljske obitelji	28

4.2.	Izazovi jednoroditeljskih obitelji	29
4.3.	Razvoj djece u jednoroditeljskim obiteljima	31
5.	Društvo i samohrano roditeljstvo	33
5.1.	Promjena u stavovima prema jednoroditeljskim obiteljima	33
5.2.	Pravni okvir i podrška samohranim roditeljima	35
6.	Prikaz dosadašnjih istraživanja provedenih na temu samohranog roditeljstva, doživljaja okoline te prilagodbe djece.....	41
7.	Zaključak	46
8.	Popis literature.....	48
9.	Sažetak	53
10.	Summary	54

Uvod

Razvoj društva prožet je promjenama u obiteljskim dinamikama, a fenomen samohranog roditeljstva predstavlja jednu od najzapaženijih pratećih pojava među tim promjenama. Ovaj rad temelji se na analizi promjene tradicionalnog obiteljskog statusa i novih oblika obitelji, prije svega obitelji sa samohranim roditeljem. Težište je rada na istraživanju društvenog doživljaja samohranog roditeljstva, na istraživanju njegovih uzroka, implikacija i percepcije u društvu. Tradicionalni modeli obitelji sve više evoluiraju i prilagođavaju se novim socijalnim, ekonomskim i kulturološkim okolnostima, što rezultira raznolikošću obiteljskih oblika i socijalnom interakcijom unutar njih. Fenomen samohranog roditeljstva ima značajno mjesto u suvremenom društvu, on reflektira promjene u načinu života te s tim u vezi i promjene u evaluiranju vrijednosti i u percepciji obitelji kao društvene institucije. Prvi dio rada proučava koncept obitelji, ne samo kroz definicijske odrednice, već i kroz teorijska promišljanja o ulozi obitelji, njenoj funkcionalnosti i dinamici. U tom kontekstu naglasak je na roditeljstvu kao ključnom faktoru obiteljske strukture, propituje se uloga majke i oca te njihov utjecaj na razvoj djeteta, s posebnim osvrtom na socio-emocionalni aspekt. Drugi dio rada odnosi se na specifičnosti jednoroditeljskih obitelji, na uzroke njihovog nastanka i izazove s kojima se suočavaju kako roditelji tako i djeca. Ovdje se pažnja posvećuje razvoju djece u okruženju samohranog roditeljstva i sagledava se kako te promjene oblikuju njihov aktualni i budući život. Posljednji teorijski segment rada bavi se društvenim kontekstom samohranog roditeljstva i istražuje promjene u percepciji i stavovima društva prema ovoj populaciji. Analiza pravnog okvira i mogućnosti podrške samohranim roditeljima postavlja rad u širi društveno-političko-ekonomski kontekst. Kroz sve navedene segmente, ovaj rad ima za cilj omogućiti dublje razumijevanje promjena u obiteljskim dinamikama te shvaćanje njihovog utjecaja na društvo u cjelini. Osim toga, rad teži potaknuti daljnju akademsku raspravu i istraživanje unutar znanstvene zajednice o ovoj kompleksnoj i važnoj temi. Rad se temelji na metodologiji analize sadržaja, koja podrazumijeva istraživanje relevantnih tekstova, dokumentacije i stručne literature iz područja obiteljskih studija, sociologije, psihologije te drugih srodnih disciplina, nastoji se proširiti spoznaja o dinamici promjena u strukturi obitelji, s posebnim naglaskom na samohranom roditeljstvu. Kombinacija teorijskih okvira i empirijskih istraživanja pruža temelj za sveobuhvatno razumijevanje složenih obiteljskih odnosa (dinamika) i njihovih implikacija na društvenu stvarnost.

1. Metodologija rada

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada je analiza društvenog doživljaja samohranog roditeljstva. Fokus je na istraživanju iskustava samohranih roditelja i jednoroditeljskih obitelji te identifikaciji njihovih potreba i izazova u svakodnevnom životu.

1.2. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je dublje razumijevanje promjene obiteljskog statusa i društvenog doživljaja samohranog roditeljstva te identifikacija strategija podrške i intervencija koje bi mogle poboljšati kvalitetu života samohranih roditelja i jednoroditeljskih obitelji.

1.3. Zadaci istraživanja

Na temelju postavljenog predmeta i cilja istraživanja odredili su se sljedeći zadaci istraživanja:

1. Utvrditi fenomen obitelji kao osnovne društvene zajednice i definirati njezinu važnost u životu pojedinca i društva.
2. Analizirati funkcija odgoja u obitelji i istaknuti ključnu ulogu obitelji u formiranju osobnosti djeteta, pružanju ljubavi, podrške i osnovnih životnih vrijednosti.
3. Istražiti različite roditeljske stilove i njihov utjecaj na razvoj djeteta
4. Identificirati glavne izazove s kojima se suočavaju samohrani roditelji i jednoroditeljske obitelji.
5. Istražiti društveni doživljaj samohranog roditeljstva i pružiti pregled pravnog okvira i podrške samohranim roditeljima

1.4. Metoda i instrument istraživanja

Za potrebe pisanja ovog rada koristit će se metoda rada analiza sadržaja. Analiza sadržaja obuhvatit će pregled relevantne literature, uključujući znanstvene radove, statističke izvještaje i studije slučaja, kako bi se dobio sveobuhvatan uvid u život u jednoroditeljskoj obitelji. Metoda analize sadržaja koristi se za sistematsko i objektivno opisivanje fenomena proučavanjem dostupne dokumentacije. Ova metoda omogućava identifikaciju ključnih tema, obrazaca i

trendova unutar prikupljenih podataka te razumijevanje kako društveni, ekonomski i kulturni faktori utječu na jednoroditeljske obitelji (Neuendorf, 2002). Prilikom odabira materijala, uvrštena su istraživanja koja se izravno bave društvenim doživljajem samohranog roditeljstva, izazovima jednoroditeljskih obitelji te percepcijom društva prema ovoj populaciji. Korištena su istraživanja koja obuhvaćaju iskustva iz različitih kulturnih i društvenih konteksta, omogućujući širi uvid u fenomen samohranog roditeljstva unutar različitih zemalja i regija. Pri tome su uzeti u obzir empirijski radovi koji se temelje na kvantitativnim i kvalitativnim podacima, dok su teorijski radovi služili kao podloga za relevantne sociološke i psihološke analize. Odabrana istraživanja usmjerena su na one studije koje su imale jasno definirane istraživačke ciljeve, posebice one koje se bave percepcijom samohranog roditeljstva iz perspektive roditelja i društvene zajednice. Empirijska istraživanja korištena su za prikupljanje konkretnih podataka o socio-ekonomskim uvjetima života jednoroditeljskih obitelji, dok su teorijski okviri pružili nužni kontekst za interpretaciju rezultata. Klasifikacija istraživanja temeljila se na prirodi istraživanja, odnosno na kvantitativnim, kvalitativnim ili mješovitim pristupima, kao i na ključnim varijablama kao što su socio-emocionalni utjecaj samohranog roditeljstva na djecu, zakonski okvir te društvena percepcija jednoroditeljskih obitelji. Ovakav pristup omogućio je sveobuhvatan pregled trenutnog stanja u literaturi i pružio temelj za razumijevanje različitih perspektiva u istraživanju fenomena samohranog roditeljstva.

2. Obitelj

2.1. Fenomen obitelji

Obitelj, temeljna društvena zajednica, prema Vukasović definirana je kao „zajednica osoba, najmanja društvena stanica i kao takva temeljna ustanova za život svakoga društva“ (Vukasović, 1994:14). Najstarija je i najstabilnija, ali i promjenjiva osnovna društvena jedinica koja proizlazi iz bioloških, socijalnih i ekonomskih veza između muškarca i žene te njihove djece, bilo da su biološka ili usvojena. Ova zajednica članova povezana je brakom, srodstvom i udružena je kako bi zadovoljila raznolike potrebe pojedinaca i društva. U prapovijesti, na najnižem stupnju društvene organizacije, obitelj nije postojala kao institucija, dok se krvno srodna obitelj pojavila u srednjem stupnju razvoja društva. Bračni partneri i djeca, bilo biološka ili usvojena, čine osnovnu jedinicu obitelji, a roditelji se često identificiraju s djecom te im pružaju značajnu pažnju. Međutim, ključno je osigurati da se svako dijete odgaja kao neovisna, kritična i autonomna osoba te razvija svoje vrijednosti i osobnost. Stariji članovi obitelji trebaju im pružiti podršku kroz strpljivo slušanje i poticanje na analizu različitih gledišta. Često, razilaženje partnera proizlazi iz praktičnih razlika u vođenju života i različitim vrijednostima i uvjerenjima. Brak je zajednički život koji uključuje suradnju u svim aspektima života (Stevanović, 2000). Raznolikost definicija obitelji odražava kompleksnost ove društvene institucije i promjene koje su se događale kroz povijest. Definicije dolaze iz različitih znanstvenih i stručnih područja te odražavaju različite perspektive i ciljeve. Psiholozi naglašavaju važnost obitelji kao ključnog faktora u psihičkom razvoju djeteta, dok antropolozi vide obitelj kao osnovnu ljudsku zajednicu. S pravnog stajališta, obitelj se definira kao skup osoba povezanih brakom ili srodstvom, s određenim pravima i dužnostima. Međutim, definicije obitelji su općenite jer se obitelj razlikuje u svojoj strukturi, odnosima i funkcijama. Osim toga, stalne društvene promjene dovode do raznolikosti obitelji, uključujući nepotpune, jednoroditeljske i rekonponirane obitelji. Obitelj se također promatra kao otvoreni sustav u stalnoj interakciji s drugim sustavima, što ukazuje na njezin stalni rast i razvoj (Janković, 2008). Prema Janković (2004), obiteljski sustav ima svoja pravila, uloge i načine komunikacije koji oblikuju interakcije među članovima. Ova pravila mogu biti jasno definirana, implicitno podrazumijevana ili se razvijaju iz ustaljenih obrazaca ponašanja unutar obitelji. Obiteljski odnosi mogu se razvijati kroz dijade (odnos između dva člana obitelji) ili trijade (odnos između tri člana obitelji). U dijadnim odnosima, dinamika može biti simetrična, što znači da su partneri

u stalnoj borbi za prevlast, ili komplementarna, gdje postoji nejednakost u ulogama i ponašanju partnera. Recipročni odnos kombinira oba tipa i omogućuje fleksibilnost u interakciji. Trijadni odnosi, s druge strane, mogu uključivati koalicije i triangulaciju. Koalicija se formira kada dva člana obitelji udruže snage protiv trećeg, što može dovesti do daljnjih komplikacija i sukoba. Triangulacija uključuje uvođenje treće osobe ili teme kako bi se riješio sukob između prvotnih dviju osoba, često na štetu treće osobe, kao što je dijete. Patološki trijadni odnosi mogu rezultirati učincima kao što su emocionalna manipulacija, prekomjerna zaštita ili zanemarivanje djeteta te narušavanje odnosa unutar obitelji. Ovi obrasci ponašanja često se prenose s generacije na generaciju, stvarajući kružne obrasce disfunkcije unutar obitelji. Kako bi se razumjeli i riješili problemi unutar obitelji, važno je uspostaviti otvorenu i zdravu komunikaciju, preispitati i mijenjati nezdrave obrasce ponašanja te razviti svijest o ulogama i odnosima unutar obitelji. Ovo može zahtijevati angažman stručnjaka poput terapeuta obitelji koji mogu pružiti podršku i smjernice za poboljšanje obiteljske dinamike i odnosa (Janković, 2004). U suvremenom kontekstu, obitelj ostaje ključna za ispunjavanje osnovnih ljudskih potreba kao što su pripadnost, sreća i osjećaj sigurnosti. Obitelj je mjesto gdje se pojedinac prvi put susreće s društvenim interakcijama, uči vrijednostima i normama te gradi emocionalne veze. Obiteljski odnosi su dinamični i prilagođavaju se tijekom različitih faza životnog ciklusa, mijenjajući se kako bi zadovoljili potrebe svake generacije. Struktura i funkcije obitelji evoluiraju kako bi se osigurala egzistencijalna sigurnost, ljubav i osjećaj vlastite vrijednosti (Lukaš, Jurinić, 2021).

Obitelj se gradi na temeljima braka i ljubavi te predstavlja "zajednicu ljubavi i života" (Vukasović, 1994:14). Ljubav je ključna za zajednički život u braku, dok je trajna bračna povezanost presudna za sreću u obitelji i ostvarivanje odgovornog roditeljstva. U braku prožetom ljubavlju, ljudi zadovoljavaju svoje osnovne potrebe, uključujući intimne, emocionalne, materijalne, duhovne, psihosocijalne i kulturne aspekte, kao i potrebu za ljubavlju i potomstvom. Toplina obiteljskog doma ne može se pružiti niti nadomjestiti drugim institucijama, što je tajna povijesne obiteljske postojanosti. Postoje potpune i nepotpune obitelji. Potpuna obitelj obuhvaća oba roditelja i djecu te eventualno druge članove koji žive zajedno u istom domaćinstvu. Takve obitelji obično pružaju veću stabilnost, bolje kontakte i manje potencijalnih problema. Djeca u potpunim obiteljima imaju pristup oba roditelja, njihovoj ljubavi, brizi i razumijevanju, što je ključno za pravilan psihički, intelektualni i moralni

razvoj. Nasuprot tome, nepotpuna obitelj je ona u kojoj nedostaje jedan od roditelja, što može stvoriti odgojne poteškoće. Nepotpune obitelji mogu biti rezultat objektivnih razloga poput smrti jednog roditelja ili subjektivnih razloga kao što su rastava braka. Prema istraživanju Jozić (2022) postoje značajne sličnosti i razlike u funkcioniranju djece iz jednoroditeljskih i dvoroditeljskih obitelji. Djeca iz jednoroditeljskih i dvoroditeljskih obitelji pokazuju slične rezultate u emocionalnoj i socijalnoj prilagodbi. Nema značajnih razlika u somatskim problemima među djecom predškolske dobi iz obje vrste obitelji, što sugerira da zdravlje djece nije nužno povezano s obiteljskom strukturom. Djeca iz jednoroditeljskih obitelji često se suočavaju s većim ekonomskim izazovima, što može utjecati na njihove obrazovne i životne prilike. Dječaci iz jednoroditeljskih obitelji skloniji su agresivnijem ponašanju, dok su starija djeca i djeca samohranih majki procijenjena kao prosocijalnija. Nedostatak podrške drugog roditelja može povećati stres, utječući na emocionalno i socijalno ponašanje djece. Jednoroditeljske obitelji primaju više podrške iz formalnih sustava, ali ta podrška nije uvijek dovoljna. Neformalna podrška bliskih osoba također je značajna. Djeca iz dvoroditeljskih obitelji obično primaju više podrške od oba roditelja i šire obitelji, olakšavajući njihov razvoj i prilagodbu. Prema Miletiću (2006), pozitivno obiteljsko ozračje je preduvjet za emocionalni razvoj djeteta. U obiteljskom okruženju, dijete stječe osjećaj pripadnosti i sigurnosti, a zdravi obiteljski odnosi ključni su za njegov emocionalni razvoj i zdravlje. Zapuštene obitelji, s druge strane, mogu dovesti do problema kao što su delinkvencija, slab uspjeh u školi i asocijalno ponašanje djece. U istraživanju autorica Klarin, Miletić i Šimić Šašić (2018) pokazano je kako djeca koja imaju više problema u ponašanju dolaze iz obitelji s nižim stupnjem zadovoljstva i podrške. Socioekonomski status (SES) također je značajan čimbenik, pri čemu djeca iz obitelji s nižim socioekonomskim statusom češće iskazuju probleme u ponašanju zbog ekonomskog stresa koji negativno utječe na obiteljske odnose i psihičko zdravlje djece.

2.2. Teorijska promišljanja i pogledi na obitelj

Značenje obitelji, kao temeljne jedinice društva i čovječanstva, potvrđuje se kroz brojna istraživanja i raznolike teorije koje se temelje na tim rezultatima. Različite teorijske koncepcije i pristupi proučavanju obitelji nude sveobuhvatno razumijevanje obiteljskog života i njegovog utjecaja na razvoj djece (Rosić, Zloković, 2002). Bogatstvo i raznolikost podataka o braku i obitelji, dobivenih iz različitih perspektiva, otežava njihovu interpretaciju. Obitelj, kao osnovna ljudska institucija, prošla je kroz brojne transformacije koje su oblikovale njezinu strukturu i

životni stil. Unatoč raznolikosti obiteljskih oblika, dijete ostaje ključna figura u obiteljskom kontekstu, gdje se razvija na mnogim razinama - tjelesno, emocionalno, intelektualno i moralno. Djeca doživljavaju svoju obitelj kao jedinstvenu, dijeleći s njom zadovoljstvo, zajedničko vrijeme i probleme. Međutim, nije svako dijete privilegirano s iskustvom sigurnog i sretnog obiteljskog života. Iskustva koja dijete stekne u obitelji oblikuju njegovu osobnost, emocionalne reakcije i svjetonazor (Rosić, Zloković, 2002). Različiti pristupi i teorije pokušavaju pružiti cjelovitu sliku obitelji, svaki iz svoje specifične perspektive. Te teorije ne samo da pomažu u razumijevanju i tumačenju prikupljenih činjenica, nego postavljaju i nova pitanja koja zahtijevaju specifične odgovore. Na taj način, istraživači i teoretičari kontinuirano doprinose daljnjem razvoju znanstvenih spoznaja (Janković, 1995). Različiti teorijski pristupi nastali su iz proučavanja obiteljske dinamike i njenog utjecaja na razvoj djece. Ti pristupi obuhvaćaju strukturalni funkcionalizam, teoriju simboličke interakcije, sistemsku teoriju, teoriju ekološke perspektive, teoriju empatije, kulturološku teoriju, konstruktivističku teoriju, kao i teoriju sukoba, teoriju spolova, teoriju socijalne potpore, teoriju socijalne mreže, teoriju društvene razmjene i druge. Svaki od ovih pristupa nudi poseban uvid u funkcioniranje obitelji i njen utjecaj na razvoj djece. Primjerice, strukturalni funkcionalizam promatra obitelj kao sustav s različitim ulogama i funkcijama, dok teorija ekološke perspektive naglašava važnost okoline i socijalnog konteksta u kojem obitelj funkcionira. Teorija empatije ističe važnost razumijevanja i suosjećanja unutar obiteljskih odnosa za razvoj djeteta. Integrativni model kombinira različite teorijske pristupe kako bi analizirao i razumio rizične faktore i mehanizme podrške unutar obitelji. Osim toga, psihosocijalna teorija naglašava multidimenzionalni pristup u promatranju obiteljske dinamike, uzimajući u obzir psihičke odlike roditelja i socijalne uvjete. Humanistička teorija stavlja naglasak na ljudski potencijal i samorazvoj, dok teorija hijerarhijske potreba ističe hijerarhijsku prirodu ljudskih potreba. Svi ovi teorijski pristupi zajedno nude široku perspektivu na kompleksnost obiteljskih odnosa. Empatija, kao ključna komponenta međuljudskih odnosa, također igra važnu ulogu u teorijskim pristupima obitelji. Emocionalno razumijevanje i suosjećanje unutar obitelji promiču zdrav razvoj djeteta, dok nedostatak empatije može rezultirati emocionalnim i socijalnim problemima (Rosić, Zloković, 2002). Teoretičari konflikta smatraju da društvo čine pojedinci i skupine u stalnom sukobu zbog različitih interesa. Sukobi su prisutni i u obitelji, gdje članovi imaju različite razine moći, temeljene na novcu, fizičkoj snazi ili ljubavi. Sukobi, iako destabilizirajući, mogu potaknuti promjene i prilagodbe unutar obitelji. Sličnosti sa teorijom sukoba, dijeli teorija spolova,

osobito u pogledu korištenja moći u društvenim odnosima. Feministički pristupi iz 1960-ih naglašavaju dvije glavne pretpostavke: moć i dominaciju muškaraca. Prema ovoj teoriji, muška dominacija u osobnim, obiteljskim i društvenim odnosima nije prirodna, već društveno konstruirana kroz institucije poput vjerskih organizacija, vlasti i obitelji. Teorija socijalne potpore, za razliku od teorija koje naglašavaju moć u društvenim odnosima, temelji se na solidarnosti, međusobnom prihvaćanju i podršci (Janković, 1995). Integracija različitih teorijskih pristupa može pružiti bolje razumijevanje obiteljske dinamike i podržati zdrav razvoj djece unutar obiteljskog okruženja (Rosić, Zloković, 2002). U teorijskom razmatranju obitelji, bitno je razlikovati i patrijarhalne i matrijarhalne modele. Patrijarhalni model karakterizira dominacija muškaraca, gdje muški članovi obitelji drže primarne pozicije moći i autoriteta, dok su žene često odgovorne za kućanske poslove i brigu o djeci. Ovaj model je duboko ukorijenjen u mnogim društvima i povezan je s povijesnim razvojem agrarne ekonomije (Kodrnja, 2002). Suprotno tome, matrijarhalni modeli, iako rjeđi, karakteriziraju sustav u kojem žene drže primarne pozicije moći i autoriteta. U matrijarhalnim društvima, nasljeđivanje imovine i statusa često se odvija kroz žensku liniju, a žene imaju značajnu ulogu u donošenju odluka i upravljanju obiteljskim resursima. Matrijarhalni modeli pokazuju veću fleksibilnost u rodnim ulogama i naglasak na ravnopravnost među spolovima. Takvi sustavi mogu se naći u nekim zajednicama, poput Khasija u Indiji, gdje žene kontroliraju imovinu i nasljeđuju najveći dio obiteljskog posjeda. Važno je napomenuti da se moć u matrijarhalnim društvima često razumijeva drugačije nego u patrijarhalnim. U matrijarhalnim sustavima, moć nije nužno sredstvo dominacije, već sloboda i kontrola nad resursima koji omogućavaju podršku i dobrobit zajednice. To je u suprotnosti s patrijarhalnim razumijevanjem moći koje se često temelji na dominaciji i kontroli (Banerjee, 2015).

Tradicionalni tip obitelji postoji u ruralnim područjima, gdje su obitelji najčešće patrijarhalne. U takvim obiteljima otac ima glavnu ulogu u obitelji i autoritet, a hijerarhijski odnosi su strogo poštivani. Djeca od najmanjih nogu pomažu u poljoprivrednim radovima, a manje su uključena u izvanškolske aktivnosti zbog obaveza kod kuće. U ruralnim obiteljima naglasak je na zajedničkom radu i održavanju kućanstva. Ključne vrijednosti su obiteljska solidarnost i radna etika. S druge strane, u urbanim područjima, obitelji su češće nuklearne i ravnopravnije u pogledu rodnih uloga. Djeca su više uključena u izvanškolske aktivnosti, a roditelji su fokusirani na njihovo obrazovanje i razvoj njihovih sposobnosti. U urbanim

obiteljima veći naglasak je na obrazovanju i razvoju individualnih prirodnih potencijala i nadarenosti djece. Različite izvanškolske aktivnosti podržavaju njihov osobni i intelektualni razvoj. Roditelji aktivno prate školovanje djece i pružaju im emocionalnu podršku. Autoritet u ruralnim obiteljima tradicionalno je čvršći, s većim naglaskom na poslušnosti i poštivanju starijih. Odgoj je autoritaran, a djeca se uče radnim i moralnim vrijednostima kroz neposredan rad i doprinos kućanstvu. Nasuprot tome, u urbanim obiteljima odgoj je demokratičniji, s većim naglaskom na individualnosti i kritičkom razmišljanju. U gradskim obiteljima roditelji teže stvaranju partnerskog odnosa s djecom, potičući ih na samostalno donošenje odluka i razvijanje osobnih interesa (Ivković, 2023).

2.3. Odgojna funkcija obitelji

Odgojni je proces složen i dugotrajan i uvijek podliježe utjecaju različitih čimbenika. Obiteljsko okruženje, škola, društvo i druge institucije zajedno oblikuju osobnost djeteta. Ipak, obitelj igra ključnu ulogu u tom procesu. Brojna istraživanja potvrđuju da obitelj ima presudan utjecaj na oblikovanje osobnosti, posebice u ranom djetinjstvu i adolescenciji. U obitelji se razvijaju osjećaji, ljudske vrijednosti i sposobnosti te gdje se dijete upoznaje s temeljnim konceptima života. Kvaliteta djetinjstva uvelike određuje kasniji životni put, stoga je važno osigurati toplu, podržavajuću obiteljsku atmosferu. Roditelji imaju ključnu ulogu u prenošenju vrijednosti i oblikovanju osobnosti djeteta. Pozitivna obiteljska atmosfera i primjeri roditelja, osnovna su pretpostavka za pravilan razvoj djeteta (Maleš, 2012). Obitelj pruža prve spoznaje, osigurava prve kontakte s okolinom te potiče razvoj osnovnih vještina i navika. U obiteljskom okruženju, dijete razvija socijalne stavove, stječe navike i oblikuje svoj karakter. Suradnja obitelji s drugim odgojnim institucijama, poput vrtića i škola, također je važna za uspješan odgoj djeteta. Koordinacija i suradnja među svim odgojnim čimbenicima pomaže u ostvarivanju ciljeva odgoja te omogućuje sveobuhvatan razvoj djeteta (Imširagić i sur., 2010). Funkcija odgoja u obitelji je ključna i izuzetno važna za svako društvo. Roditelji imaju odgovornost da pruže djeci potrebnu skrb, ali i da ih odgajaju i pripreme za život u društvu. Ova funkcija odgoja u obitelji ne obuhvaća samo fizičku skrb o djetetu, poput hranjenja i brige o osnovnim potrebama, već također uključuje pedagoški i emocionalni utjecaj na dijete. Kroz svakodnevnu brigu i pažnju, roditelji pružaju djetetu ljubav, sigurnost i toplinu obiteljskog okruženja. Ovi emocionalni aspekti odgoja ključni su za pravilan emocionalni i socijalni razvoj djeteta. Dijete uče osnovne vrijednosti, norme ponašanja i socijalne vještine putem interakcije

s obitelji i okolinom. Proces socijalizacije, koji je bitan aspekt odgoja u obitelji, predstavlja pripremu pojedinca za život u društvu. Djeca i mladi usvajaju društvene vrijednosti, norme i obrasce ponašanja koji su važni za njihovu integraciju u društvo. Obitelj ima ključnu ulogu u prenošenju ovih društvenih vrijednosti na svoje članove. Međutim, proces socijalizacije može biti znatno otežan u današnjem pluralističkom društvu. S obzirom na raznolikost vrijednosti i normi koje postoje, važno je da odgoj u obitelji podstiče kritičko razmišljanje kod djece. Dijete treba biti sposobno analizirati i kritički prosuđivati društvene vrijednosti i norme te razvijati vlastiti stav prema njima. Uz to, pitanje zaposlenosti žene izvan obitelji također može predstavljati izazov u kontekstu odgoja djece. Kako bi se osiguralo adekvatno zbrinjavanje djece, važno je razvijati različite opcije, poput jaslica i dječjih vrtića te osigurati kvalitetnu skrb i edukaciju za djecu iz svih društvenih slojeva. Suradnja između obitelji, škole i lokalne zajednice može moderirati sve oblike interakcija između obitelji i škole te ima specifičnu i važnu ulogu u podržavanju obrazovnog potencijala djeteta (Štefulj, Kušević, 2021). Kvalitetni odnosi u djetetovoj okolini, uključujući modele ponašanja koje djeca promatraju, ključni su u procesu socijalizacije. Prosocijalne vještine poput suradnje, odgovornosti, empatije, velikodušnosti, ljubaznosti i radoznalosti obično su povezane s pozitivnim ishodima socijalizacije. S druge strane, karakterne osobine poput svadljivosti, škrtosti, sukobljavanja i egoizma mogu rezultirati problemima u socijalizaciji (Brajša-Žganec, 2003). U današnjim obiteljima, emocionalna toplina i dvosmjerna komunikacija igraju ključnu ulogu u sveukupnom razvoju djeteta i formiranju njegovih odnosa s drugima. Ovi odnosi između roditelja, kao i između roditelja i djece, od presudne su važnosti za djetetovo zdravlje i razvoj. Odgoj je složen proces koji uključuje međuljudske odnose, stimulirajući rast i razvoj ličnosti kroz interakciju između roditelja i djece, djece međusobno te odgojitelja i djece. Danas roditeljstvo zahtijeva prilagodbu suvremenim društvenim izazovima, gdje je suradnja između roditelja i stručnjaka ključna za jačanje roditeljskih kompetencija. Dijete aktivno sudjeluje u odgojnom procesu, oblikujući svoj razvoj kroz interakciju s roditeljima i drugim odgojnim čimbenicima. S obzirom na suvremene izazove, podrška društva roditeljima postaje neophodna. Roditeljstvo danas nosi sa sobom brojne vanjske pritiske i promjene, stoga je osnaživanje roditeljskih vještina putem savjetovanja i podrške ključ za odgovorno i uspješno roditeljstvo (Mlinarević, 2022). Odgoj je također bitan za psihološku otpornost djece i mladih. Popustljiv odgoj, karakteriziran pretjeranim davanjem i prezaštićivanjem, može rezultirati psihološkom neotpornosti djece. Takva djeca često razvijaju nerealno samopoštovanje i nemogućnost odgađanja zadovoljenja

potreba, što ih čini manje spremnima za suočavanje s izazovima u odrasloj dobi (Miljković, 2017). Konačno, odgoj ima i važnu društvenu funkciju kroz koju se prenose vrijednosti i norme koje su ključne za opstanak i napredak društva. Smisao odgoja obuhvaća niz aspekata, od odgojnih ideala i ciljeva do metoda i sredstava odgoja te se može analizirati kroz različite teorijske modele (Silov, 2007).

2.4. Promjene u strukturi obitelji

Funkcioniranje obitelji igra ključnu ulogu u formiranju emocionalne dobrobiti njezinih članova te u njihovoj socijalnoj prilagodbi. Dok funkcionalne obitelji pokazuju sposobnost zadovoljavanja tjelesnih, emocionalnih i duhovnih potreba svojih članova te promiču zdrav razvoj, disfunkcionalne obitelji suočavaju se s nizom izazova koji mogu dovesti do problema u ponašanju, emocionalnih teškoća i narušenih međuljudskih odnosa. Funkcionalne obitelji karakterizira toplina, razumijevanje, jasne granice i podrška za individualni razvoj. Disfunkcionalne obitelji, s druge strane, suočavaju se s problemima poput nasilja, nedostatka povjerenja i loše komunikacije, što može rezultirati psihološkim problemima kod djece. Razni čimbenici mogu utjecati na zdravo ili nezdravo funkcioniranje obitelji. Obitelji koje se suočavaju s rastavom roditelja ili napetim bračnim odnosima često se bore s nedostatkom adekvatnog roditeljskog nadzora, što može rezultirati emocionalnom nestabilnošću kod djece. Djeca koja odrastaju u takvim obiteljima mogu imati povećanu psihopatologiju u usporedbi s djecom iz funkcionalnih obitelji. Stoga, rastava ili napeti bračni odnosi mogu biti jedan od čimbenika koji doprinose disfunkcionalnom funkcioniranju obitelji (Ljubetić, 2007). U istraživanju koje su proveli Štifter i suradnici (2016) najčešći razlozi razvoda braka navedeni od strane supružnika uključuju komunikacijske probleme, emocionalno udaljavanje, nedostatak emocionalne podrške i poštovanja te neusklađenost partnerskih očekivanja. Žene su značajno češće od muškaraca navodile nedostatak instrumentalne podrške, partnersko nasilje i emocionalne/psihičke probleme pojedinca kao razloge razvoda (Štifter i sur., 2016).

Brak prema *Obiteljskom zakonu* Republike Hrvatske može prestati na nekoliko načina: smrću jednog od bračnih drugova, proglašenjem nestalog bračnog druga umrlim, poništenjem braka ili razvodom braka. Razvod braka može biti pokrenut tužbom jednog bračnog druga ili sporazumnim prijedlogom oba bračna druga. Bračni drugovi s maloljetnim djetetom obavezni su sudjelovati u savjetovanju prije pokretanja sudskog postupka radi razvoda braka. Sud može

odlučiti o pitanjima vezanim uz roditeljsku skrb i uzdržavanje djeteta, kako na prijedlog bračnih drugova, tako i po službenoj dužnosti (*Obiteljski zakon*, NN 156/23, 2023). Rastava braka postaje sve češći fenomen u društvima diljem svijeta, uključujući i Hrvatsku, gdje se broj rastava povećava. Prema istraživanjima, u prvim godinama braka i nakon dvadeset godina trajanja braka, rastave su vrlo česte. Ovaj proces nije samo stresan za odrasle, već i za djecu koja su prisiljena suočiti se s novim izazovima i promjenama. U tom kontekstu, obitelji se suočavaju s gubitkom emocionalnih veza i raspadom zajedničkog životnog projekta, što dodatno povećava razinu stresa i anksioznosti. Zanimljivo je da iako rastave donose mnoge izazove, zakonske promjene i sveprisutno društveno prihvaćanje rastave pružaju više razumijevanja i podrške onima koji izlaze iz nesretnih brakova. Na primjer, u Italiji postoje specijalizirane grupe koje pomažu i roditeljima i djeci da se nose s posljedicama rastave. Ova praksa pokazuje da se uz adekvatnu podršku, osobe i obitelji mogu prilagoditi i nastaviti s normalnim životom nakon rastave (Aračić, 2015). Istraživanja potvrđuju da kvaliteta roditeljstva potiče očevu uključenost u odgoj djeteta i nakon razvoda braka, što pokazuje kako demografski i životni čimbenici, poput dobi pri sklapanju braka i kvalitete odnosa u braku, značajno utječu na učestalost rastava (Mlinarević, 2022). Unatoč tome, rastava ne označava nužno kraj institucije braka ili obitelji. Statistike pokazuju da mnogi rastavljeni ljudi ponovno stupaju u brak, a promjene u zakonima i društvenim normama promoviraju veću toleranciju prema rastavi. U 2022. godini, prema podacima američkog Centra za kontrolu i prevenciju bolesti (CDC), stopa ponovnog braka iznosila je približno 25,1 na 1.000 muškaraca i žena koji su bili u mogućnosti ponovno se vjenčati (URL 1). Prema najnovijim podacima iz *Hrvatskog statističkog ljetopisa 2023.* broj razvoda u Hrvatskoj je u porastu. Prema podacima iz 2021. godine, udio razvedenih osoba starijih od 15 godina iznosio je 5,8%. Također, statistike pokazuju da udio neoženjenih muškaraca iznosi 35,3%, dok je udio neudanih žena također u porastu. Istodobno, udio oženjenih osoba se smanjuje te je u 2021. iznosio 55,2%. Stručnjaci koji rade s djecom već desetljećima primjećuju razlike u karakteristikama i razvojnim ishodima između djece roditelja koji su se razveli i djece iz normalnih obitelji. Istraživanje Majnarić (2022) pokazuje da djeca iz visokokonfliktnih razvedenih obitelji često pokazuju veće emocionalne, socijalne i akademske probleme u usporedbi s djecom iz netaknutih obitelji. Visokokonfliktni razvod obuhvaća dugotrajne i nerazriješene sukobe između roditelja, što može uključivati obiteljsko nasilje i roditeljsko otuđenje. Takvi konflikti mogu emocionalno iscrpiti roditelje, smanjujući njihovu sposobnost za učinkovito roditeljstvo, što negativno utječe na

djecu. Preventivne mjere uključuju razvoj programa temeljenih na dokazima koji bi smanjili razinu konflikta među roditeljima i prevenirali negativne posljedice za djecu. Bolje razumijevanje kontinuiranog konflikta između roditelja može pomoći u procjeni rizika i kreiranju učinkovitih intervencija za zaštitu djece.

3. Roditeljstvo

3.1. Roditelji kao odgajatelji

Roditeljstvo je tema koja je oduvijek privlačila značajnu pažnju u književnosti i umjetnosti te je vrlo aktualna u društvenim znanostima, sociologiji, psihologiji i pedagogiji kao i u medicini. Još od vremena kada je Freud postavio temelje psihološke znanosti, roditeljstvo je prepoznato kao ključni element zadovoljstva i prilagodbe životu. Kvaliteta roditeljstva pokazuje se kroz različite aspekte djetetovog razvoja. Iako se termin roditelj odnosi na majku ili oca, roditeljstvo može biti biološko ili socijalno. Od bioloških roditelja djeca nasljeđuju genetske karakteristike, dok socijalni roditelji mogu biti oni koji pružaju skrb i odgoj djeteta, bez obzira na biološku povezanost (Ljubetić, 2007). Roditeljstvo obuhvaća niz procesa koji uključuju zadatke, uloge, pravila, komunikaciju i međuljudske odnose koje odrasli uspostavljaju s djetetom. Roditelji su odgovorni za zadovoljenje djetetovih fizioloških potreba i vode ga kroz sve aspekte razvoja - kognitivni, fizički, socijalni, emocionalni, moralni, seksualni, duhovni, kulturni i obrazovni (Klarin, 2006). Dijete traži smjernice od roditelja za razvoj vještina nužnih za društvenu komunikaciju, za suočavanje s izazovima i za rješavanje sukoba. Roditeljstvo nije inherentno ponašanje povezano s reprodukcijom, već uključuje brigu, odgoj, pružanje pomoći i potporu tijekom socijalizacije u drugim okruženjima. Djetinjstvo roditelja može imati ključnu ulogu u formiranju njihovog kasnijeg ponašanja kao roditelja te u kvaliteti brige i odgoja koje pružaju svojoj djeci. Prema istraživanju koje je provela autorica Sakač na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, iskustva iz primarne obitelji imaju značajan utjecaj na oblikovanje stilova privrženosti i straha od intimnosti u partnerskim odnosima. Ova istraživanja pokazuju da kvalitetni odnosi roditelja prema djetetu te međusobni odnosi roditelja igraju ključnu ulogu u socioemocionalnom razvoju djeteta i oblikovanju njegovih budućih interpersonalnih odnosa (Sakač, 2023). Prema tome, poželjan model roditelja za oblikovanje dječje osobnosti su topli, pozitivni i poticajni roditelji koji su otvoreni za komunikaciju, kako međusobno tako i s vlastitom djecom. Suprotno ovome, postoje roditelji čija su negativna iskustva iz djetinjstva, poput onih koji su odrastali u institucijama socijalne skrbi ili su imali loše odnose s roditeljima, mogla negativno utjecati na njihovo roditeljstvo i odnos s vlastitim djetetom (Ljubetić, 2007).

Suvremeno roditeljstvo nosi veći teret stresa nego ranije, zbog problema poput financijskih poteškoća, nestabilnosti u egzistenciji te promjena u obiteljskoj i društvenoj

dinamici. Iako je određena razina stresa neizbježna, kontinuirana izloženost velikom stresu može ozbiljno ugroziti funkcionalnost roditeljstva. Istraživanje koje su proveli McWhirter, McIntyre, Kosty i Stormshak (2023) pokazalo je da roditeljski stres i socioekonomski faktori značajno utječu na roditeljske stilove. Roditelji koji su suočeni s visokim razinama stresa češće koriste autoritarne ili permisivne stilove roditeljstva, dok su roditelji s višim obrazovanjem i boljim socioekonomskim statusom skloniji koristiti autoritativne stilove, koji su povezani s pozitivnim razvojnim ishodima za djecu. Osim ovih faktora, postoji niz drugih, poput redosljedna rođenja, spola djeteta i slično, koji također mogu značajno utjecati na roditeljstvo. Utjecaj redosljedna rođenja djeteta na funkcioniranje obitelji može se promatrati i u odnosu na roditelje i u odnosu na djecu. Većina bračnih parova osniva obitelj s ciljem formiranja obiteljske zajednice te sam čin rođenja djeteta utječe na doživljaj kvalitete bračnog života roditelja (Ljubetić, 2007). Istraživanje Obradović i Čudina-Obradović (2001) pokazalo je da je najviša razina bračne kvalitete zabilježena kod bračnih parova bez djece, dok razina kvalitete opada s rođenjem prvog djeteta, no ne nastavlja se proporcionalno s rođenjem svakog slijedećeg djeteta (Ljubetić, 2007). Dodatno, roditeljstvo postavlja nove izazove s dolaskom svakog novog djeteta u obitelj. Prvo dijete zahtijeva najveću prilagodbu od strane roditelja, dok svako slijedeće dijete traži manju prilagodbu. Osim fizičkih i emocionalnih zahtjeva, dolazak novog člana obitelji može dovesti do napetosti u bračnom odnosu, promjene u međusobnom odnosu roditelja te u dinamici obiteljskog sustava (Ljubetić, 2007).

Sve se češće ističu čimbenici okoline koji imaju izravan utjecaj na roditeljstvo, poput političke, gospodarske i financijske stabilnosti te uvjeta stanovanja i zapošljavanja primjerenih stručnoj spremi. Ti čimbenici mogu pridonijeti osjećaju moći i sigurnosti roditelja te pozitivno utjecati na uspješnost i kvalitetu njihovog roditeljstva. S druge strane, siromaštvo, loši stambeni uvjeti, nezaposlenost te ratna i poratna stvarnost mogu negativno utjecati na socijalno ponašanje roditelja i otežati formiranje afektivnih veza između roditelja i djeteta, kao i na doživljaj i kvalitetu roditeljstva. Studije su pokazale da siromaštvo ima širok spektar negativnih posljedica na djecu, uključujući tjelesne, emocionalne i ponašajne probleme te lošije rezultate u školi (Ljubetić, 2007).

Obiteljska atmosfera bogata ljubavlju, razumijevanjem i poštovanjem ključna je za pravilan razvoj djece, koji se lakše postiže u obiteljskom okruženju nego u drugim institucijama. Odgajanje djece zahtijeva dosljednost, primjereno ponašanje roditelja te suradnju

s drugim odgojnim institucijama. Roditelji su odgovorni za stvaranje zdravog okruženja u obitelji, usklađivanje obiteljskog života s radom i drugim obvezama te organizaciju dječjih dužnosti. Društvo im dodjeljuje ovu odgovornost, naglašavajući time važnost obiteljskog odgoja (Vukasović, 1994). *Konvencija o pravima djeteta* i pravima obitelji ističe važnost ljubavi, razumijevanja i podrške u dječjem razvoju te potiče društvo na pružanje pomoći obiteljima. Roditelji imaju neotuđivo pravo i obvezu odgajati svoju djecu u skladu sa svojim uvjerenjima, uz podršku društva (URL 2). Roditeljstvo je jedno od najvažnijih iskustava koje donosi promjene u svim segmentima života, zahtijevajući reorganizaciju i prilagodbu. Tranzicija u roditeljstvo od velike je važnosti za kasnije kvalitetno roditeljstvo, a subjektivna dobrobit roditelja tijekom tog razdoblja ključna je za razvoj djeteta. Uspješna prilagodba na roditeljsku ulogu stvara temelje za zdrav i harmoničan razvoj osobnosti djeteta (Ercegovac, 2012).

3.1.1. Majčinstvo i očinstvo

U ranom djetinjstvu, uloga majke kao odgajateljice je izuzetno važna. Djetetov emocionalni i fizički razvoj uvelike ovise o njezinoj brizi, nježnosti i ljubavi tijekom tog razdoblja. Majka je primarna skrbnica djeteta od samog rođenja, pružajući mu osjećaj sigurnosti i povjerenja. Prema Mlinarević (2022) suvremeni roditelji, posebno majke, trebaju biti svjesni svoje ključne uloge u pružanju emocionalne podrške i sigurnosti djetetu u prvih nekoliko godina života. Nedostatak majčinske pažnje i nježnosti u ranom djetinjstvu može imati dugoročne posljedice na mentalni, emocionalni i socijalni razvoj djeteta. Majčinska uloga nije samo biološka, već je i simbol nježnosti i dobrote. Istraživanja su pokazala da nedostatak majčinske ljubavi može dovesti do zaostajanja u razvoju djeteta u usporedbi s djecom koja su imala podršku majke. Dijete koje je lišeno majčinske njege može postati nepristupačno, razdražljivo i imati poteškoće u socijalizaciji. Zato je važno da majka uspostavi emocionalnu vezu s djetetom i pruži mu ljubav i podršku. Majka brine o djetetu na mnoge načine, uključujući njegu, hranjenje, igru i razgovor. Njezina prisutnost i pažnja ključni su za razvoj djetetove osobnosti. Međutim, majka nije jedini odgajatelj u djetetovom životu. Očevi, također igraju ključnu ulogu u odgoju djece (Mlinarević, 2022). Prema istraživanjima autorica Martinić i Brajške Žganec (2020), roditeljska kontrola i samopoštovanje roditelja značajno utječu na djetetovo samopoštovanje i samokontrolu. Očevi su posebno važni u razdoblju srednjeg djetinjstva, kada njihova uključenost može poboljšati školski uspjeh i emocionalnu stabilnost djeteta. Važno je

da oba roditelja aktivno sudjeluju u odgoju djeteta kako bi mu pružili potpunu podršku i osigurali harmoničan razvoj. Povjerenje i suradnja roditelja u odgoju djeteta, što se naziva suroditeljstvo, igra ključnu ulogu u cjelovitom razvoju djeteta. Kompetentni roditelji spremni su za izazove roditeljstva 21. stoljeća i otvoreni za učenje kako bi osigurali najbolji mogući razvoj svog djeteta (Mlinarević, 2022). Većina društava cijeni ulogu roditeljstva i vrijednost djece, smatrajući ih poželjnim ciljem. Odluka o roditeljstvu može imati značajne posljedice na bračne odnose i životni stil roditelja. Stavovi prema roditeljstvu mogu se razlikovati ovisno o društvenim normama, osobnim preferencijama i životnim okolnostima. Istraživanja sugeriraju da roditelji imaju različite motivacije za rađanje djece, uključujući potrebu za materijalnom sigurnošću, društvenim položajem te emocionalnom povezanošću s djecom. Odluka o roditeljstvu često je rezultat balansiranja između različitih potreba i vrijednosti roditelja, kao i vanjskih utjecaja (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Petani i Babačić (2010) proveli su među studentima Sveučilišta u Zadru istraživanje koje se bavilo motivacijom za roditeljstvo. Cilj istraživanja bio je istražiti različite motive koji potiču ljude na odluku o roditeljstvu te njihovu povezanost s konceptom generativnosti. Rezultati istraživanja pokazali su da su studenti izrazili najviše motivacije za roditeljstvom u smislu altruizma, tj. želje da se pomogne drugima. Također su istaknuli važnost produženja obiteljske tradicije i očuvanja stabilnosti braka (Petani i Babačić, 2010). Međutim, prema privremenim podacima *Državnog zavoda za statistiku* (DZS), u Hrvatskoj je u 2023. rođeno najmanje djece od kada postoje statistička mjerenja. Živorodeno je 32.047 djece, što je gotovo 2000 manje nego u prethodnoj godini (2022.) kada je rođeno 34.027 djece. Ovaj pad broja novorođene djece može se povezati s promjenama u motivaciji za roditeljstvo, kao i s društvenim i ekonomskim faktorima koji utječu na odluke o osnivanju obitelji (URL 1). Iako su studenti u istraživanju Petani i Babačić (2010) istaknuli važnost roditeljstva u smislu altruizma i očuvanja obiteljske tradicije, trenutni demografski trendovi pokazuju da se manje ljudi odlučuje na roditeljstvo.

3.2. Stilovi roditeljstva

Stilovi roditeljstva predstavljaju ključni faktor u formiranju osobnosti i ponašanja djeteta, a njihov utjecaj se proteže kroz cijeli životni vijek. Lord Chesterfield, ugledni engleski državnik iz 18. stoljeća, ističe da su naši roditelji odgovorni za više od polovice onoga što postanemo (Klarin, 2006). Postoje različite tipologije roditeljskih stilova, no jedna od najistaknutijih je ona koju je definirala Baumrind (1967). Prema njoj roditeljski nadzor

predstavlja ključni element roditeljske funkcije te su definirana tri različita roditeljska stila: autoritaran, autoritativan i permisivan, svaki s različitim konfiguracijama odnosa roditelj-dijete. Čudina-Obradović i Obradović (2006) proširili su ovu tipologiju dodajući dimenziju topline, koju su definirali kao osjetljivost roditelja prema djetetovim potrebama. Kombinirajući visoku i nisku zahtjevnost te toplinu, identificirali su četiri tipa roditeljskih odgojnih stilova:

1. **Autoritaran (autokratski, kruti-strogi):** Autoritarni roditelji su često vrlo zahtjevni i strogi prema svojoj djeci. Oni postavljaju visoke standarde i očekuju poslušnost bez puno objašnjenja. Autoritarni roditelji često koriste kazne i kontrolu kako bi disciplinirali svoju djecu, a njihov pristup može biti manje emocionalno podržavajući. Djeca koja su odgajana autoritarnim stilom mogu imati poteškoća u samoregulaciji i razvoju samopouzdanja.
2. **Autoritativan (demokratski-dosljedan):** Autoritativni roditelji također postavljaju visoke standarde, ali su istovremeno i podržavajući i topli prema svojoj djeci. Oni postavljaju jasna pravila i granice, ali ih objašnjavaju i potiču dijalog s djetetom. Ovaj stil odgoja promiče samostalnost, samopouzdanje, pozitivan emocionalni razvoj kod djece te razvoj znatiželje, kreativnosti, sreće i motivacije.
3. **Permisivan (prepopustljiv):** Permisivni roditelji su popustljivi i rijetko postavljaju granice ili koriste disciplinu. Oni često pokazuju visoku razinu topline i podrške prema svojoj djeci, ali mogu nedostajati u provođenju discipliniranog ponašanja. Djeca odgajana ovim stilom mogu imati poteškoća u samoregulaciji i može im nedostajati osjećaj odgovornosti.
4. **Zanemarujući (zapuštajući):** Zanemarujući roditelji su emocionalno odsutni i ne pokazuju puno interesa ili podrške prema svojoj djeci. Oni često ne postavljaju granice ili ne pružaju strukturu, što može dovesti do djetetova osjećaja da je nezapažen i neuvažen. Ovaj stil može uzrokovati emocionalne probleme i nedostatak samopoštovanja kod djece.

Svaki od ovih roditeljskih stilova ima različite posljedice na emocionalni i socijalni razvoj djeteta. Autoritativni stil često se smatra najpozitivnijim jer kombinira visoke standarde s toplinom i podrškom, dok ostali stilovi mogu imati negativne posljedice na djetetov razvoj. Važno je da roditelji budu svjesni svog stila odgoja i nastoje ga prilagoditi potrebama i osobnosti svoje djece kako bi osigurali pozitivan emocionalni i socijalni razvoj. Razumijevanje

utjecaja ovih različitih stilova na razvoj djeteta ključno je za roditelje i druge skrbnike. Važno je naglasiti da svako dijete ima svoje jedinstvene potrebe i osobnosti te da prilagodba odgojnih strategija tim potrebama može pridonijeti pozitivnom razvoju. Osim roditeljskih stilova, važno je također uzeti u obzir vanjske čimbenike poput obrazovnog sustava, medija i utjecaja vršnjaka na razvoj djeteta. Integracija topline, podrške i razumijevanja s odgovarajućim nadzorom ključna je za stvaranje podržavajućeg okruženja koje potiče pozitivan razvoj djeteta (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Roditeljski odgoj može se opisati koristeći dvije osnovne dimenzije: roditeljsku toplinu i roditeljski nadzor. U novijim istraživanjima, nadzor se često razlikuje na vanjski, koji se odnosi na postavljanje pravila i granica te unutarnji, koji prati djetetove unutarnje doživljaje, emocije i misli. Dok vanjski nadzor ima za cilj sprečavanje nepoželjnog ponašanja, unutarnji nadzor može dovesti do depresije i agresije kod adolescenata. Ljubetić (2007) također ističe četiri moguće kombinacije ekstremnih pozicija u roditeljskom pristupu koje rezultiraju različitim oblicima dječjeg ponašanja, a to su topli i strogi roditelji, topli i permisivni roditelji, hladni i strogi roditelji i hladni i permisivni roditelji. Djeca toplih i strogih roditelja će biti sklonija prihvaćanju autoritetu odraslih, unutarnje će pravila internalizirati i biti privržena svojim roditeljima. Za razliku od njih, djeca toplih i permisivnih roditelja će biti samopouzdana i socijalno otvorena, ali će često ignorirati ili kršiti pravila te biti umiljata i prijazna, no razmažena. Djeca strogih i hladnih roditelja će biti anksiozna i nedruželjubiva, neprijazna i prkosna, pri čemu će njihova agresija i srdžba biti usmjerena prema okolini ili prema sebi. Hladni i permisivni roditelji imati će djecu koja će biti neprijateljski raspoložena, odbijati će pravila i kršiti ih; ova djeca imaju veće izgleda da postanu delinkventi (Ljubetić, 2007).

Rohner (2004) je razvio teoriju roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja, ističući važnost topline i ljubavi te opasnosti od zanemarivanja i nasilja. Prema njemu, djeca u svim kulturama prepoznaju osnovni odnos roditelja prema njima kroz prihvaćanje ili odbacivanje. Nekoliko istraživanja, kao što su istraživanja Rochner-a (2004) i Kim – Cohen-a (2006) pokazala su da nedostatak roditeljskog prihvaćanja može dovesti do agresivnog, ovisnog ili buntovničkog ponašanja adolescenata, kao i problem s emocionalnim razvojem, depresijom i samopoštovanjem. Iako je ova dimenzija važna, ne objašnjava potpuno razvojne ishode djeteta. Važno je napomenuti da se roditeljsko prihvaćanje/odbacivanje obično mjeri subjektivnom procjenom odraslih ili adolescenata o ponašanju svojih roditelja. Dok pamte te odnose, mogu

biti obojeni drugim faktorima koji nisu nužno posljedica roditeljskog odnosa. Roditeljsko prihvaćanje izraženo je kao toplina i ljubav, bilo tjelesno (poljupci, zagrljaji) ili verbalno (pohvale, nježne riječi), dok se roditeljsko odbacivanje očituje kao neprijateljstvo, indiferentnost ili neidentificirano odbacivanje. Neprijateljstvo može biti tjelesno (udarci, guranje) ili verbalno (omalovažavanje), dok se indiferentnost očituje kao nedostupnost roditelja, nedostatak pozornosti ili važnosti djetetu. Roditeljski stilovi pružaju okvir unutar kojeg se odvija interakcija između roditelja i djeteta te se primjenjuju odgojne metode. Oni definiraju emocionalnu klimu koja utječe na razvoj djetetova ponašanja. Jedan od najpoznatijih modela roditeljskih stilova je dvodimenzionalni model koji uključuje dimenzije afektivnosti i kontrole. Afektivna dimenzija odnosi se na emocionalni odnos roditelja prema djetetu, dok dimenzija kontrole uključuje nadzor, postavljanje pravila i ograničenja. Milivojevićev „Mercedes model” (Marić, 2020) sadrži tri dimenzije roditeljskih stilova: zahtjev, pohvalu/nagradu i kritiku/kaznu. Ove dimenzije mogu biti prekomjerno ili nedovoljno razvijene, što dovodi do devet oblika roditeljskih stilova. Oni se grupiraju u tri glavne skupine: poželjni, nepoželjni i divergentni stilovi. Poželjni stilovi uključuju demokratski, uravnoteženi i kongruentni stil. Demokratski stil temelji se na zadovoljenju potreba djeteta i odraslih, suradnji i otvorenom autoritetu. Uravnoteženi stil karakterizira emocionalna toplina, dosljedna kontrola i realistična očekivanja. Kongruentni stil je idealan u pedagogiji i pozitivnoj odgojnoj praksi. Nepoželjni stilovi obuhvaćaju zanemarivački, zlostavljajući i manipulativni stil, dok divergentni stilovi uključuju društveno ovisan, razmažujući i pretjerano zaštitnički stil. Uključenost učenika u obrazovni proces promatrana je kroz kognitivnu, socijalnu i emocionalnu dimenziju. Kognitivne kompetencije odnose se na prosuđivanje, rasuđivanje, analizu i evaluaciju informacija. Roditelji mogu stimulirati razvoj djetetovih kognitivnih kompetencija stvaranjem poticajnog okruženja i kvalitetnom interakcijom. Roditeljski stilovi značajno utječu na emocionalni razvoj djeteta. Način na koji roditelji odgajaju djecu, bilo s razumijevanjem i suosjećanjem ili s nedostatkom topline, ima dugoročne posljedice na emocionalni život djeteta (Marić, 2020).

3.3. Pedagoške kompetencije roditelja

Čovjek se kontinuirano suočava s procjenom vlastite sposobnosti u svim područjima svojeg djelovanja. Radi prilagodbe okruženju, ispunjavanja zahtjeva društva, civilizacije i kulture, nužno je razvijati vlastitu kompetentnost (Ljubetić, 2007). Postavljanje pitanja o

kompetenciji postaje osobito važno u kontekstu roditeljstva. Roditeljstvo predstavlja kompleksnu i odgovornu uloga koja od roditelja zahtijeva posvećenost, stručnost, vještine, angažman, aktivnost, vrijeme, energiju itd. (Ljubetić, 2007). Pitanje roditeljske kompetencije obuhvaća duboko razumijevanje vlastite djece, ali i djece općenito, uključujući njihove razvojne faze, potrebe, interese te sposobnosti procjene njihovog ponašanja i drugih aspekata, posebno u teškim situacijama tijekom obiteljskog životnog ciklusa. Iako su ovi zahtjevi visoki, ulaganje napora u roditeljsku skrb ključno je za formiranje prilagođenih, uspješnih i zdravih generacija (Janković, 2008).

Od roditelja, a posebno od onih koji imaju predškolsku djecu, očekuje se da budu visoko osviješteni, informirani i educirani, što često vodi do nepotrebne anksioznosti i distresa zbog idealiziranih slika roditeljstva. Iako se od roditelja očekuje da razumiju razvojne procese i karakteristike djece, posvete pažnju njihovim potrebama i sposobnostima te budu upoznati s načinima kako ih zadovoljiti i potaknuti, realnost je da roditelji, posebno oni u seoskim područjima, često nemaju pristup potrebnim resursima i podršci, što dodatno otežava ispunjavanje tih visokih očekivanja (Pernar, 2010). Moderan roditelj suočava se s mnogim zahtjevima i očekivanjima, kako iz društva, obitelji, tako i osobno. Očekuje se da reflektira o svojem roditeljstvu, postavlja dugoročne ciljeve te ima razumijevanja o mentalnom i emocionalnom stanju svog djeteta. Također, treba posjedovati vještine koje poboljšavaju kvalitetu roditeljstva i koje doprinose djetetovom samopouzdanju i sigurnosti. Već dulje vrijeme primjećuju se različite anomalije u izvršavanju roditeljske uloge, posebice kad je riječ o sukobu uloga, što je osobito izraženo kod majki. Suvremena žena ima tradicionalne obaveze oko kuće i obitelji, ali isto tako i želju za osobnim i profesionalnim napretkom. Ovaj sukob posebno je vidljiv kod obrazovanih i karijerno usmjerenih žena. Njihov položaj u samohranj obitelji može postati jako težak. U istraživanju autorice Zlatar (2021) koje se bavi sukobom poslovnih i obiteljskih obaveza zaposlenih majki, posebno se ističu izazovi jednoroditeljskih obitelji gdje majke balansiraju između karijere i kućanskih te majčinskih obaveza. Rezultati pokazuju da ove majke, uz profesionalne obaveze, obavljaju sve kućanske poslove i brinu o djeci, što dovodi do dvostrukog opterećenja. Majke ističu da su društvena očekivanja visoka. Uz rad izvan kuće, one održavaju kućanstvo, odgajaju djecu i brinu za starije članove obitelji, ispunjavajući materijalne i emocionalne potrebe. Vrijeme koje su nekad mogle posvetiti isključivo obitelji sada moraju rasporediti između kućanskih i profesionalnih obaveza, što često

dovodi do sukoba tih uloga. Istraživanje pokazuje da ove majke često osjećaju preopterećenost i stres, što utječe na njihovo zdravlje i obiteljski život. Navode nesigurne oblike rada, neravnopravnu podjelu poslova u kućanstvu i nedostupnost usluga predškolskog odgoja kao glavne izazove. Ovo istraživanje naglašava potrebu za većom podrškom društva kako bi se olakšalo usklađivanje poslovnih i obiteljskih uloga ovih majki. Pedagoška obrazovanost roditelja postaje ključna pretpostavka za roditeljsku kompetentnost. Ljubetić (2007) naglašava kako je djetinjstvo kompleksno razdoblje koje zahtijeva stručno vođenje i podršku roditelja, posebice u ranoj dobi. Stručna podrška je ključna za uspješno roditeljstvo i razvoj djeteta jer može značajno smanjiti razine stresa kod roditelja i omogućiti im da se fokusiraju na potrebe djeteta (Milić Babić, 2019). Primarna roditeljska zadaća je stvaranje pedagoškog okruženja u kojem će dijete zadovoljiti svoje potrebe i razviti svoje potencijale (Jurčević, Lozančić i Kunert, 2015).

Pozitivno roditeljstvo, kako ističu Pećnik i Starc (2010), podrazumijeva promicanje pozitivnih odnosa između roditelja i djeteta te optimiziranje djetetovog razvojnog potencijala. Važno je da roditelj uložiti vrijeme i energiju u svoje pedagoško obrazovanje kako bi podržao razvoj svoje djece. Društvo ima važnu ulogu u podršci roditeljima u njihovoj ulozi. Stričević (2011) ističe važnost programa obrazovanja roditelja koji im pružaju potrebne vještine i znanja za uspješno obavljanje roditeljske uloge. Kušević (2009) predlaže da roditeljstvo treba biti privilegija stečena na temelju pedagoških kompetencija, a ne biološko pravo. U tom smislu, pedagoško obrazovanje roditelja je ključno za podizanje kvalitete roditeljstva (Jurčević, Lozančić i Kunert, 2015). Suvremena predškolska ustanova igra važnu ulogu u podršci roditeljima. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) naglašava partnerstvo između vrtića i roditelja te važnost otvorene i podržavajuće komunikacije kako bi se osigurala kvaliteta odgoja i obrazovanja djece. Od suvremenih predškolskih ustanova se očekuje da podrže roditelje u stjecanju pedagoških znanja kako bi pružili podršku u razvoju svoje djece (Jurčević, Lozančić, Kunert, 2015). Programi obrazovanja roditelja trebali bi uključivati osposobljavanje za samoprocjenu kako bi roditelji mogli bolje razumjeti svoje roditeljstvo i unaprijediti svoje kompetencije (Ljubetić, 2007). Programi su usmjereni na različite potrebe roditelja, uključujući programe za roditelje predškolske djece, adolescente, samohrane roditelje i druge. Ti programi teže unaprijediti komunikaciju unutar obitelji i razviti nove vještine koje rezultiraju odgovornijim ponašanjem djece i povećanim samopoštovanjem

kod djece i roditelja (Ljubetic, 2007). Međutim, unatoč očiglednoj potrebi za obrazovanjem roditelja, relativno mali broj roditelja aktivno sudjeluje u programima obrazovanja. Razlozi za to mogu uključivati teškoće u organizaciji, ali i neugodna iskustva s tradicionalnim metodama obrazovanja. Stoga je važno razviti programe koji su prilagođeni potrebama roditelja, koji potiču aktivno sudjelovanje i pružaju osjećaj osobnog zadovoljstva i uspjeha. Danas se sve više pažnje posvećuje integraciji obitelji i lokalne zajednice u programe podrške roditeljstvu. Ovi programi promiču odgovornost roditelja za dječji razvoj te prepoznaju obitelj kao ključni čimbenik u stvaranju zdravog društva. Pedagoško obrazovanje roditelja postaje prvi korak prema razvoju roditeljske pedagoške kompetentnosti, čime se mogu smanjiti društveni problemi i promicati zdraviji odnosi unutar obitelji i zajednice (Ljubetić, 2007).

Prema Brajši (2003), formula uspjeha roditeljstva može se prikazati matematičkom formulom: Roditelji su se složili da je bitno naučiti dijete o redovitom pranju zuba. Dijete može ili pristati na to (+) ili odbiti (-). To dovodi do pozitivne ili negativne reakcije, označene varijablom a . Glavno pitanje je kada će ta varijabla biti pozitivna, a kada negativna, odnosno kada će dijete prihvatiti ili odbiti poruku roditelja o važnosti pranja zuba svakodnevno. Matematički rečeno, varijabla a ovisi o varijablama b , c i d , što znači da sve ovisi o tome jesu li te varijable pozitivne ili negativne. Drugim riječima, dijete će vjerojatno prihvatiti poruku roditelja ako i sami roditelji redovito peru zube (b), ako postoji iskrena ljubav i poštovanje između djeteta i roditelja (d), i ako roditelji iskreno brinu o dobrobiti djeteta (c). Važno je napomenuti da nije bitan samo sadržaj poruke, već i kvaliteta odnosa i ljubavi između roditelja i djeteta te njihovo svakodnevno ponašanje u vezi s tom porukom. Formula uspjeha roditeljstva stoga glasi: nije dovoljno samo govoriti djetetu što treba raditi, već mu to treba i pokazati svojim ponašanjem (b), kvalitetno ga voljeti (c) i biti pozitivno prihvaćen od strane djeteta (d). Ovo vrijedi i kao recept za kvalitetnu komunikaciju između roditelja i djece. Djeca ne trebaju samo pametne savjete od roditelja, već i primjereno ponašanje te ispunjene odnose temeljene na ljubavi. Da bi dijete razumjelo roditeljske riječi i poruke, one trebaju biti „obogaćene posebnim „mirodijama“, prije svega kvalitetnom ljubavlju i primjerom. U tome leži tajna uspješnog odgoja, kao što sugerira i gore spomenuta matematička formula (Brajša, 2003).

3.4. Utjecaj roditeljstva na socio-emocionalne potrebe djeteta

Rani razvoj djeteta uglavnom je oblikovan okolinom u kojoj odrasta, a u prvim godinama života, ključna okolina je obitelj. Općenito je prihvaćeno da obitelj funkcionira kao sustav s međusobnim utjecajima između članova, što znači da svaki član obitelji svojim ponašanjem utječe na ostale. Drugim riječima, obitelj je dinamičan sustav. Važno je imati na umu da je obiteljski sustav također pod utjecajem društvenih okolnosti i promjena. U proteklim desetljećima, obitelji su doživjele značajne promjene. Promjene u vrijednostima i načinu života mijenjaju položaj djece u obitelji. Sve više djece ima oba roditelja zaposlena, roditelji su često stariji, često žive u nepotpunim obiteljima ili uz roditelje od kojih je samo jedan biološki roditelj te imaju manje braće i sestara. Ove promjene potaknule su povećani interes za proučavanje obitelji i općenito problema roditeljstva te utjecaja roditeljstva na razvoj djeteta (Ljubešić, 2003). Roditelji su ključni u odgoju djeteta. Odnos roditelja prema djetetu oblikuje temelje djetetovog samopouzdanja, sigurnosti i sposobnosti za međuljudske odnose. Roditelji su prvi modeli za identifikaciju i imitaciju, prvi učitelji jezika te osnova za uspostavljanje socijalnih odnosa izvan obitelji. Stoga, nije nevažno kakav su temperament imaju roditelji, da li su vedri i optimistični ili mrzovoljni i zabrinuti. Pozitivan stav roditelja može pozitivno utjecati na psihički razvoj djeteta, dok negativan stav može stvarati napetost i strah. Neadekvatan utjecaj na dijete može imati roditelj koji je razdražljiv, impulzivan ili apatičan (Vranjican, Prijatelj i Kucalo, 2019). Prema Macuka (2010), Belskyjev (1984) procesni model determinanti roditeljskog ponašanja široko je prihvaćen kao teorijska osnova za istraživanje roditeljstva i dječjeg razvoja. U njegovom pristupu ističe se važnost razlikovanja utjecaja na roditeljstvo od posljedica roditeljskog ponašanja na razvoj djeteta. Među različitim čimbenicima koji mogu oblikovati roditeljsko ponašanje, Belsky navodi individualne karakteristike roditelja, karakteristike djeteta, kontekstualne čimbenike te posljedice ili rezultate roditeljstva u razvoju djeteta. Pojedinci su ključni u određivanju kvalitete roditeljstva prema Belskyjevom modelu, pri čemu se ističe njihov utjecaj na roditeljsko ponašanje, kako izravno, tako i posredno. Depresija, kao primjer, često se istražuje u kontekstu njezinog utjecaja na roditeljsko ponašanje. Majke koje pate od depresije često stvaraju nepovoljno okruženje za svoju djecu, dok roditelji s izraženom neurotičnošću pokazuju manje emocionalne topline u odnosu s djetetom. Osim toga, vezanost roditelja s vlastitim roditeljima može utjecati na njihovu osjetljivost i emocionalnu toplinu prema vlastitom djetetu. Unatoč tome što se osobne karakteristike roditelja

smatraju važnim faktorom u određivanju kvalitete roditeljstva, većina istraživanja usmjerena je na proučavanje posljedica roditeljskog ponašanja na dječji razvoj, dok se manje pažnje posvećuje samim karakteristikama roditelja (Macuka, 2010).

Interakcija između roditelja i djeteta, kao i rane interakcije djeteta, prepoznate su kao ključne za zadovoljenje osnovnih bioloških i emocionalnih potreba djeteta, ali i za druge aspekte razvoja poput učenja, komunikacije i kognicije. Dijete se sve više percipira kao kompetentno biće koje vrlo rano reagira na okolinu, što naglašava važnost odgovora roditelja na djetetove signale i razumijevanje djetetovih potreba. Rane interakcije imaju ključnu ulogu u učenju i psihičkom razvoju djeteta (Ljubešić, 2003). Važnost roditeljskog odgovora na djetetove potrebe ne može se previdjeti jer ima ključan utjecaj na razvoj vještina koje će dijete usvojiti kroz različite procese tijekom kasnijeg razvoja. Brazelton i Greenspan (2002) naglašavaju da roditelji, kroz pravilno interpretiranje osnovnih potreba djeteta, postavljaju temelje za njegov emocionalni, intelektualni i socijalni razvoj. Oni tvrde da djeca trebaju određene oblike brige kako bi zadovoljila svoje osnovne potrebe. Također navode sedam osnovnih potreba djeteta. Prva potreba je ona za toplim i podržavajućim odnosom. Ta potreba ključna je za emocionalni i intelektualni razvoj djeteta, a naglašava se važnost bliskog odnosa s roditeljima kroz zajedničko druženje i respozivno ponašanje. To naravno ne podrazumijeva da je majka stalno tu u izravnom kontaktu s djetetom, već da dijete mora osjetiti kako je ona u blizini i njemu dostupna. Sljedeća potreba je potreba za zaštitom, sigurnošću i regulacijom. Ova potreba se zadovoljava kroz stvaranje okruženja koje štiti dijete od ozljeda i nasilja te pruža sigurnost. Djetetu treba priznati njegovu jedinstvenost i pružiti mu iskustva prilagođena njegovom ritmu i potrebama te stoga autori navode potrebu za stjecanjem iskustva prilagođenog individualnim potrebama djeteta. Djeca se brzo razvijaju, stoga im treba pružiti iskustva primjerena njihovom stupnju razvoja kako bi stekla nove vještine i spoznala svijet oko sebe na prikladan način. Osim toga, važna je potreba za strukturom i granicama. Granice im pružaju predvidljivost i osjećaj sigurnosti, dok usvajanje pravila pomaže u razvoju samokontrole. Stabilno okruženje i podrška zajednice predstavljaju još jednu bitnu potrebu djece. Djeca trebaju stabilno okruženje i podršku zajednice kako bi se osjećala sigurno i podržano u svom odrastanju. To im pruža temelje za razumijevanje važnih vrijednosti, kao što su poštovanje, tolerancija i suradnja. Naposljetku, potreba za zaštitom budućnosti djece je neizostavna. Sigurnost budućnosti djece ovisi o zdravom okolišu i suradnji među ljudima. Obrativši pažnju

na zadovoljenje ovih osnovnih potreba djeteta, pridonosi se njihovom zdravom razvoju i stvaranju temelja za uspješan i sretan život u budućnosti (Ljubešić, 2003).

Veza između roditelja i djeteta vrlo je specifična i ovisi o spolu roditelja, što rezultira različitim utjecajima na dijete i njegov razvoj. Često se primjećuje neravnoteža u istraživanjima uloge majke u usporedbi s ulogom oca. Unatoč tome, očevi također imaju značajan utjecaj na svoju djecu, bilo biološki ili putem socijalnih i kulturnih aspekata muškosti. Iako su istraživanja pokazala da očevi općenito manje sudjeluju u roditeljstvu od majki, njihov utjecaj može biti snažan. Postoje razlike u roditeljskom pristupu majki i očeva. Majke često grade emocionalnu povezanost s djetetom, dok očevi često preferiraju tjelesno aktivnije interakcije. Osim toga, tradicionalne uloge majki i očeva još uvijek su prisutne u mnogim društvima, iako su se društveni obrasci mijenjali kroz povijest. Također, sve se više istražuje kako roditeljska uvjerenja utječu na ponašanje djece i obrnuto (Ljubetić, 2007). Roditeljski odnos prema djetetu temelj je mnogih istraživanja koja se bave djetetovim emocionalnim i društvenim razvojem. Primjerice, istraživanja koja su provele autorice Ljubetić, Reić Ercegovac i Draganji (2019) ističu važnost roditeljskih stilova u oblikovanju socio-emocionalnog razvoja djece. Autoritativni roditeljski stil, koji kombinira toplinu i kontrolu, pokazao se kao najpovoljniji za razvoj pozitivnih karakteristika kod djece. Emocionalna podrška, otvorena komunikacija, jasne granice i poticanje samostalnosti ključni su elementi koji pomažu djeci u postizanju emocionalne stabilnosti, socijalnih vještina te postizanju boljih školskih postignuća. Isto tako, autorica Marić (2020) u svome istraživanju pokazuje kako su poželjni roditeljski stilovi, posebno kongruentni stil, povezani s višom razinom uključenosti učenika u sve dimenzije obrazovnog procesa. S druge strane, nepoželjni i divergentni stilovi, poput zanemarujućeg i prezaštitničkog stila, pokazali su negativan utjecaj na kognitivnu, socijalnu i emocionalnu uključenost učenika, što može dovesti do lošijeg ponašanja, emocionalnih problema i slabijeg školskog uspjeha. Raboteg-Šarić i Brajša-Žganec (2002) također ističu da prevalencija autoritativnih roditelja u skupini vršnjaka može smanjiti vjerojatnost pojave rizičnog ponašanja kod djece.

Roditelji igraju ključnu ulogu u razvoju socio-emocionalnih kompetencija kod djece. Njihov odgojni pristup, emocionalna podrška te modeliranje ponašanja imaju značajan utjecaj na razvoj djetetovih vještina razumijevanja i regulacije emocija, empatije te sposobnosti uspostavljanja i održavanja pozitivnih odnosa s drugima. Empatija, znanje o emocijama i

regulacija emocija ističu se kao važne komponente socio-emocionalne kompetencije s velikim utjecajem na različita područja djetetova života. Znanje o emocijama podrazumijeva razumijevanje emocija prikladnih za izražavanje u određenoj situaciji te sposobnost prepoznavanja suprotnih emocija. Ovo znanje se razvija od ranog djetinjstva, a socijalno kompetentna djeca s razvijenim znanjem o emocijama pokazuju bolje akademske rezultate i prilagodbu u školi. Rana regulacija emocija razvija se kroz odnos s roditeljima, a podrška u razumijevanju i izražavanju emocija povezana je s boljim socijalnim kompetencijama djece. Vranjican, Prijatelj i Kucalo (2019) navode, kako su spolne razlike u razvoju empatije i znanja o emocijama vrijedne spomena te su djevojčice često u prednosti. Stoga je po njihovu mišljenju važno poticati razvoj tih kompetencija i kod dječaka od najranije dobi.

4. Jednoroditeljske obitelji

4.1. Uzroci nastanka jednoroditeljske obitelji

Samohrani roditelji čine specifičnu skupinu u društvu koja zahtijeva kako materijalnu tako i psihosocijalnu podršku. Pojam samohrani roditelj može imati različita značenja, ovisno o kontekstu. Može obuhvaćati pojmove kao što su samostalan, usamljen, nevjenčan ili izvan partnerske veze. To su roditelji koji samostalno brinu o djetetu, a razlozi za takvu situaciju mogu biti razvod, smrt partnera ili izvanbračna trudnoća (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010). Te situacije uvode raznolikost i promjene unutar svake obitelji, oblikujući njihov način života i suočavajući ih s raznim izazovima u svakodnevnom životu. Ekonomski pritisci, zahtjevi za preuzimanje uloga oca i majke od strane jednog roditelja, osjećaj iscrpljenosti i usamljenosti te potreba da djeca preuzmu uloge koje nisu primjerene njihovoj dobi, samo su neki od problema koji se javljaju u ovakvim obiteljima (Grozđanić, 2000). Pećnik i Raboteg-Šarić (2010) ističu da pojam jednoroditeljske obitelji zanemaruje ulogu drugog roditelja u odgoju djece, što je ključni čimbenik u kvaliteti obiteljskih odnosa i životnom standardu.

Kada razmatramo uzroke jednoroditeljskih obitelji, važno je shvatiti da je razvod jedan od važnijih faktora koji dovodi do ovog oblika obiteljske strukture. Proces razvoda nije samo pravni čin, već složen proces koji uključuje donošenje odluke, fizičko razdvajanje i prilagodbu na novu obiteljsku dinamiku. U istraživanju Brajković (2007) ističe se da situacije razvoda i nastajanje jednoroditeljskih obitelji imaju značajne posljedice ne samo na djecu i roditelje, već i na život odgajatelja i stručnih suradnika u vrtiću. Djeca iz ovih obitelji često doživljavaju emocionalne i socijalne poteškoće koje mogu negativno utjecati na njihov razvoj. Smrt jednog od roditelja također dovodi do formiranja jednoroditeljskih obitelji. Ova situacija nosi specifične emocionalne i psihološke izazove za preživjelog roditelja i djecu. Preživjeli roditelj mora preuzeti sve roditeljske obveze, što može biti izuzetno teško, posebno u periodu žalovanja. Djeca u ovim obiteljima moraju preuzeti dodatne odgovornosti koje nisu primjerene njihovoj dobi, što može negativno utjecati na njihov emocionalni i socijalni razvoj. Osim razvoda i smrti, socijalni i ekonomski faktori također igraju značajnu ulogu u nastanku jednoroditeljskih obitelji. Financijska nestabilnost, nezaposlenost, teške životne okolnosti i nedostatak podrške iz šire zajednice mogu dovesti do situacija u kojima jedan roditelj preuzima sve roditeljske obveze. Istraživanje Subotić, Šogorić i Vuletić (2018) naglašava da jednoroditeljske obitelji često žive u uvjetima siromaštva i suočavaju se s višim rizikom od zdravstvenih i obrazovnih

problema. Neka novija istraživanja potvrđuju da financijski stres i socijalne politike koje ne pružaju adekvatnu podršku jednoroditeljskim obiteljima još više doprinose njihovoj ranjivosti. Jedna studija iz *Harvard Gazette* (2022) navodi da politike koje promoviraju brak kao rješenje za siromaštvo često nisu učinkovite. Tako se primjerice, inicijativa "Healthy Marriage Initiative" u SAD-u, koja je imala za cilj poticanje braka među siromašnim obiteljima, pokazala neuspješnom, jer se fokusirala na brak kao rješenje umjesto na pružanje direktne ekonomske pomoći. Umjesto toga, prednost bi trebale imati politike koje pružaju direktnu financijsku pomoć i podršku za obrazovanje, kao što su subvencije za stanovanje i obrazovanje, koje bi mogle bolje podržati jednoroditeljske obitelji (URL 3).

4.2. Izazovi jednoroditeljskih obitelji

U suvremenom društvu, struktura obitelji sve više odstupa od tradicionalnog oblika, s većim brojem jednoroditeljskih obitelji. To može utjecati na emocionalni život obitelji i funkcioniranje, s posebnim izazovima za samohrane roditelje. Djeca u takvim obiteljima često su izložena većem riziku od problema u ponašanju i psihosocijalnoj prilagodbi. Istraživanja pokazuju da obiteljsko funkcioniranje igra ključnu ulogu u dječjoj prilagodbi, s naglaskom na obiteljsku koheziju, prilagodljivost i emocionalni život. Obitelj je glavni izvor socijalizacije djeteta, a odnosi unutar obitelji mijenjaju se s razvojem djeteta. Bitno je osigurati podršku i skrb za djecu, posebno u situacijama gdje su obiteljske strukture nestandardne. U istraživanju koje su provele Brajša-Žganec i Hanzec 2015. godine, koje je obuhvatilo sudjelovanje majki i njihove djece, nije pronađena značajna razlika u dječjem ponašanju i emocionalnom funkcioniranju ovisno o obiteljskoj strukturi. Međutim, kvaliteta obiteljskih odnosa, kao što je obiteljska kohezija i majčino zadovoljstvo, može imati utjecaj na djetetov razvoj, dječje socijalno ponašanje i emocionalno blagostanje (Brajša-Žganec i Hanzec, 2015).

Utjecaj jednoroditeljske obitelji na emocionalne i ponašajne probleme djece predškolske dobi predstavlja važno područje istraživanja u psihologiji dječjeg razvoja. Egocentrizam je normalna faza u razvoju predškolske djece. Ako se razvod roditelja dogodi u tom razdoblju, veća je vjerojatnost da će se djeca osjećati odgovornom za razvod ili različitost svoje obitelji u odnosu na druge. Djeca koja dolaze iz obitelji bez jednog roditelja češće imaju poremećaje u ponašanju i emocionalne teškoće, posebno ako je taj roditelj napustio obitelj prije nego što su krenula u školu. Prema švedskom nacionalnom istraživanju, djeca iz obitelji s jednim roditeljem

imaju dvostruko veći rizik od psihijatrijskih oboljenja, problema s alkoholom, samoubojstava i pokušaja samoubojstava te trostruko veći rizik od problema s drogama u usporedbi s vršnjacima iz obitelji s oba roditelja. Djeca nemaju mogućnost biranja okruženja u kojem odrastaju, a kvalitetno obiteljsko okruženje u djetinjstvu ključno je za životni uspjeh u odrasloj dobi. S porastom broja jednoroditeljskih obitelji, društvo je suočeno s obvezom stvaranja preduvjeta za kontinuirano promicanje mentalnog zdravlja djece i prevenciju brojnih poremećaja u odrasloj dobi, s obzirom na to da postaju otporniji na terapijske intervencije kako djeca odrastaju (Mrnjavac, 2014).

Mrnjavac (2014) je provela istraživanje u splitskim dječjim vrtićima. Analizirana je prisutnost emocionalnih i ponašajnih problema kod djece iz obitelji s jednim roditeljem u usporedbi s djecom iz obitelji s oba roditelja. Uključeno je 100 djece iz jednoroditeljskih obitelji i kontrolna grupa djece iz obitelji s oba roditelja. Korišteni su standardizirani upitnici kako bi se prikupili podaci o obiteljskom statusu i procijenili emocionalni i ponašajni problemi djece. Rezultati istraživanja provedenog 2014. godine, pokazuju da nema statistički značajne razlike u prisutnosti poremećaja kod djece iz obitelji s jednim roditeljem u usporedbi s djecom iz obitelji s oba roditelja. Također, utvrđeno je da je spol djeteta važniji prediktor pojave problema nego struktura obitelji. Roditelji i odgajatelji bili su usklađeni u prepoznavanju problema, no samohrani roditelji imaju drugačije procjene intenziteta poremećaja u usporedbi s odgojiteljima. Istraživanja o psihopatologiji djece predškolske dobi ističu važnost ranog prepoznavanja i intervencije u slučaju emocionalnih i ponašajnih problema. Obiteljski kontekst, osobito jednoroditeljska obitelj, može biti važan prediktor problema u dječjem razvoju, ali i resurs u prevenciji i intervenciji.

Samohrani roditelji u Hrvatskoj suočavaju se s brojnim izazovima koji proizlaze iz nedostatka podrške, kako socijalne tako i ekonomske. Prema podacima *Državnog zavoda za statistiku* iz 2021. godine pokazuju da su majke u Hrvatskoj češće u ulozi samohranog roditelja u usporedbi s očevima. Od ukupnog broja samohranih roditelja, majke čine 86,8%, dok očevi čine preostalih 13,2% (URL 4). Ovi podaci pokazuju da svaka peta obitelj u Hrvatskoj funkcionira pod vodstvom samohranog roditelja. Nedostatak podrške ovim obiteljima očituje se kroz nedovoljno opremljene centre za socijalnu skrb koji često automatski dodjeljuju skrbništvo nad djecom majkama. Očevi se često osjećaju zanemarenima i prešućenima u društvu, a zakoni ne definiraju jasno pojmove samohranog oca i majke, što dodatno otežava

njihov položaj. Socio-ekonomski status samohranih roditelja je također zabrinjavajući. Istraživanja pokazuju da su ove obitelji često primatelji pomoći za održavanje te da im je teže osigurati osnovne potrebe, poput grijanja ili odmora izvan doma. To dodatno potvrđuje potrebu za jačanjem podrške i promicanjem prava ovih obitelji (Burić, 2004).

4.3. *Razvoj djece u jednoroditeljskim obiteljima*

Obiteljske strukture, uobičajeno podijeljene na jednoroditeljske (najčešće s majkom kao glavom obitelji) i dvoroditeljske, igraju ključnu ulogu u razvoju djece. Iako nije moguće postići idealne uvjete za svaku obitelj, stručnjaci smatraju da su jednoroditeljske obitelji manje poticajne za razvoj djece u usporedbi s dvoroditeljskim obiteljima. Veza između obiteljske strukture i razvoja djeteta u adolescenciji postala je nepobitna, s jednoroditeljskim obiteljima često povezanim s učestalijim delinkventnim ponašanjem, zlouporabom supstanci poput droge i alkohola, nižim samopoštovanjem, ranijim napuštanjem školovanja te ranijom seksualnom aktivnošću. Ekonomski status jednoroditeljskih obitelji često je niži u usporedbi s dvoroditeljskim obiteljima. Niži prihod može povećati stres roditelja, što posljedično može negativno utjecati na djecu. Stres uzrokovan raspadom obitelji igra važnu ulogu u nepovoljnom razvoju djece u jednoroditeljskim obiteljima. Ovaj stres može utjecati na emocionalnu stabilnost djece, povećavajući rizik od razvoja anksioznosti, depresije i drugih psiholoških problema, što može indirektno dovesti do problema u ponašanju. Međutim, istraživanja pokazuju da kvaliteta odnosa između roditelja i djece igra ključnu ulogu u ublažavanju tih negativnih utjecaja (Brajša-Žganec, Hanzec, 2015). Luketić (2018) navodi da je prisutnost fizičkog i verbalnog nasilja među roditeljima povezana s lošijim školskim uspjehom djece te da su djeca iz autoritarnih i indiferentnih roditeljskih stilova češće žrtve nasilja, što dodatno negativno utječe na njihov školski uspjeh i emocionalno stanje. Ekonomske poteškoće mogu imati višestruki utjecaj na djecu. Djeca iz jednoroditeljskih obitelji koja se suočavaju s ekonomskim poteškoćama često imaju manje pristupa obrazovnim resursima, izvanškolskim aktivnostima i zdravstvenoj skrbi. Ovo može dovesti do nižih akademskih postignuća i problema u ponašanju. Istraživanje također pokazuje kako socio-ekonomski status i podrška zajednice igraju ključnu ulogu u ublažavanju negativnih posljedica jednoroditeljstva. Djeca koja imaju pristup boljim resursima i podršci zajednice pokazuju bolje rezultate u školi i manje problema u ponašanju (Luketić, 2018).

Istraživanja različitih uzroka češćeg školskog neuspjeha i problematičnog ponašanja djece iz jednoroditeljskih obitelji pokazala su da su ekonomski čimbenici najvažniji, ali i da su obiteljski procesi važniji od same strukture obitelji. Dakle, iako su ekonomski faktori ključni, kvaliteta odnosa unutar obitelji također igra važnu ulogu u djetetovom. U konačnici, dokazi sugeriraju da jednoroditeljska obitelj ne mora nužno negativno utjecati na razvoj djeteta ako se ekonomski položaj stabilizira, majka se prilagodi novoj situaciji te se održi kvalitetan odnos unutar obitelji. Međutim, većina jednoroditeljskih obitelji suočava se s izazovima koji mogu pogoršati djetetovu dobrobit, posebno kod dječaka (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

5. Društvo i samohrano roditeljstvo

5.1. Promjena u stavovima prema jednoroditeljskim obiteljima

Jednoroditeljske obitelji su u suvremenom društvu često suočene s različitim izazovima i predrasudama. Razvod je jedan od glavnih uzroka nastanka ovih obitelji, a razlozi za razvod uključuju neslaganje među partnerima, nevjeru, financijske probleme, te emocionalne i psihičke nesuglasice. Razvod često rezultira formiranjem jednoroditeljskih obitelji koje se suočavaju s brojnim izazovima, uključujući povećan rizik od siromaštva, zdravstvenih problema i problema s edukacijom djece. Istraživanja pokazuju da jednoroditeljske obitelji često imaju specifične potrebe koje nisu adekvatno zadovoljene postojećim sustavima podrške. Akcijsko istraživanje provedeno u hrvatskim zdravim gradovima¹ otkrilo je socioekonomske i zdravstvene izazove s kojima se ove obitelji suočavaju. Primjerice, jednoroditeljske obitelji u Hrvatskoj često imaju poteškoće u osiguravanju stambenog prostora, pronalaženju zaposlenja zbog nedostatka adekvatne skrbi za djecu, i pristupu informacijama o njihovim pravima u sustavu socijalne skrbi (Basanić Čuš, Šogorić, 2018). Jednoroditeljske obitelji su često marginalizirane i stigmatizirane, što dodatno otežava njihovu situaciju. Društvo ponekad gleda na ove obitelji kroz prizmu stereotipa i predrasuda, što može negativno utjecati na njihovu integraciju i psihosocijalno stanje. Nerazumijevanje okoline može ozbiljno otežavati suočavanje s svakodnevnim životnim izazovima, a stigma može dovesti do socijalne izolacije. Primjer akcijskog istraživanja u Poreču pokazuje kako lokalne inicijative mogu značajno unaprijediti životne uvjete jednoroditeljskih obitelji. U Poreču su implementirane različite mjere, poput priznavanja jednoroditeljskih obitelji kao ranjive skupine, osiguravanja produženog radnog vremena vrtića, pružanja besplatne pravne i psihološke pomoći te poticanja zapošljavanja majki iz jednoroditeljskih obitelji (Basanić Čuš, Šogorić, 2018).

Promjene u stavovima prema jednoroditeljskim obiteljima odražavaju različite društvene i kulturne kontekste diljem svijeta. U nekim društvima, poput nordijskih zemalja, jednoroditeljske obitelji ne nailaze na istu razinu stigmatizacije kao u drugim dijelovima svijeta. Umjesto toga, one se često promatraju kao sastavni dio šireg obiteljskog spektra. Međutim, u

¹ Hrvatski zdravi gradovi su inicijativa pokrenuta kao dio projekta Svjetske zdravstvene organizacije, s ciljem unapređenja zdravlja i kvalitete života građana (<https://www.zdravi-gradovi.com.hr/>)

drugim zemljama, poput Njemačke, postoji različit pristup prema različitim podskupinama jednoroditeljskih obitelji. Na primjer, mlade nevjenčane majke možda neće biti doživljene kao problematične, dok se starije razvedene majke koje se bore za financijsku stabilnost mogu suočiti s većim izazovima (Raboteg-Šarić, Pećnik, Josipović, 2003). U nekim društvima, poput Velike Britanije, postoji povijesna tendencija stigmatizacije samohranih majki, s posebnim naglaskom na njihov moralni i društveni status. Ovisno o tome kako su postale samohrane, mogu se suočiti s različitim oblicima prosudbe i osude. Ova stigmatizacija može otežati njihov pristup društvenoj pomoći i podršci. Ipak, tijekom vremena, postoje promjene u percepciji i prihvaćanju jednoroditeljskih obitelji. S porastom razvoda i promjenama u društvenim normama, postoji sve veća svijest o potrebama i izazovima s kojima se suočavaju jednoroditeljske obitelji. Obiteljska politika se mijenja kako bi odgovorila na ove promjene te se nastoji pronaći ravnoteža između podrške jednoroditeljskim obiteljima i osiguranja jednakosti u pristupu resursima (Raboteg-Šarić, Pećnik, Josipović, 2003).

Godine 2010. provedeno je opsežno istraživanje o stavovima društva prema samohranim roditeljima u Hrvatskoj (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2010). Istraživanje je obuhvatilo analizu stavova roditelja iz jednoroditeljskih i dvoroditeljskih obitelji te njihove sociodemografske razlike. Uzorak je uključivao 760 samohranih i vjenčanih roditelja, od kojih su 376 roditelja bili iz jednoroditeljskih obitelji, a 384 iz dvoroditeljskih obitelji. Stavovi prema samohranim roditeljima procjenjivani su kroz deset tvrdnji na ljestvici od pet stupnjeva, gdje su ispitanici označavali stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom. Analiza je pokazala razlike u stavovima roditelja iz jednoroditeljskih i dvoroditeljskih obitelji. Na primjer, rezultati su pokazali da su roditelji iz dvoroditeljskih obitelji imali pozitivniji stav prema samohranim roditeljima u usporedbi s roditeljima iz jednoroditeljskih obitelji. Također, razlike su se primijetile između stavova očeva i majki, gdje su očevi češće izražavali negativnije stavove prema samohranim roditeljima u usporedbi s majkama. U istraživanju stavova prema samohranom roditeljstvu temeljem sociodemografskih obilježja, otkriveno je nekoliko važnih zaključaka. Prvo, postoji povezanost između spola i bračnog statusa ispitanika s njihovim stavom prema samohranom roditeljstvu. Također, stariji roditelji često imaju negativnije stavove prema samohranom roditeljstvu, dok roditelji s većim prihodima pokazuju pozitivnije stavove. Analize su pokazale da su roditelji s više djece skloniji negativnijim stavovima prema samohranom roditeljstvu, dok obrazovanje roditelja nije imalo značajan utjecaj na te stavove. Najznačajniji prediktor stavova bio je bračni status roditelja, pri čemu samohrani roditelji, žene, mlađi roditelji i roditelji s boljim materijalnim statusom često

pokazuju pozitivnije stavove. Percipirani odnos društva prema različitim tipovima jednoroditeljskih obitelji također je istraživani, pri čemu su otkrivene značajne razlike u percepciji. Društvo se obično ne odnosi jako pozitivno prema različitim jednoroditeljskim obiteljima, a najnepovoljniji stavovi su prema majkama izvanbračne djece. Ovi rezultati ukazuju na važnost proučavanja stavova prema samohranom roditeljstvu te na potrebu razumijevanja stereotipa i diskriminacije s kojima se samohrani roditelji suočavaju u društvu. Negativni stavovi mogu utjecati na samopercepciju samohranih roditelja i na njihovu prilagodbu, dok moguća diskriminacija može rezultirati dodatnim stresom i poteškoćama u svakodnevnom životu. Stoga je važno promicati razumijevanje i podršku za samohrane roditelje kako bi se osigurala njihova dobrobit i dobrobit njihove djece u društvu. Upravo ovim izazovima bavi se autorica Balogović (2018) u svome radu "Odrastanje djeteta s jednim roditeljem", istražujući kako djeca odrastaju u jednoroditeljskim obiteljima i s kojim se problemima suočavaju samohrani roditelji. Rezultati istraživanja pokazuju da su samohrani roditelji opterećeni s ekonomskim poteškoćama, nedostatkom socijalne podrške i problemima balansiranja rada i obitelji. Djeca iz tih obitelji često se suočavaju s emocionalnim poteškoćama, socijalnim problemima i nižim akademskim uspjehom. Istraživanje također naglašava važnost pravne i društvene podrške, edukacije javnosti te potrebe za poboljšanjem zakonskih okvira kako bi se osigurala prava i zaštita jednoroditeljskih obitelji.

5.2. Pravni okvir i podrška samohranim roditeljima

Samohrani roditelji nemaju posebna prava poput prednosti pri zapošljavanju ili zaštite od otkaza, ali imaju određena prava na radnom mjestu i u sustavu socijalne skrbi. Ova prava uključuju zaštitu od prekovremenog rada i preraspodjelu radnog vremena te prednost pri upisu djece u vrtić. Također, mogu ostvariti financijsku pomoć poput zajamčene minimalne naknade i pomoći za podmirenje troškova stanovanja ili drugih potreba, ovisno o svojoj financijskoj situaciji. Centri za socijalni rad pružaju dodatnu pomoć i savjetovanje (URL 6).

Prema *Zakonu o doplatku za djecu* uvjeti za samohrane roditelje da ostvare pravo na doplatku za djecu su isti kao i za ostale korisnike tog doplatka. Samohrani roditelj mora stvarno uzdržavati dijete koje je u njegovoj skrbi ili čuvanju. Zakon propisuje da iznos doplatka za djecu može biti povećan za određeni postotak za dijete bez jednog roditelja ili za dijete čiji je jedan roditelj nepoznat ili nema prijavljeno prebivalište. Samohrani roditelj mora ispunjavati

sve ostale uvjete propisane zakonom, kao što su prebivalište, državljanstvo (ako je to relevantno), podnošenje zahtjeva za doplatu za djecu te pravovremeno prijavljivanje svih promjena koje mogu utjecati na pravo na doplatu. Ovi uvjeti osiguravaju da samohrani roditelji koji stvarno brinu o svojoj djeci mogu ostvariti pravo na doplatu za djecu kako bi im se pružila financijska podrška za uzdržavanje i odgoj djece (*Zakon o doplatku za djecu*, NN 43/24). Isto tako, prema *Obiteljskom zakonu*, samohrani roditelji imaju iste odgovornosti i prava kao i roditelji u paru. To uključuje pravo na roditeljsku skrb, dužnost brige o zdravlju, odgoju, obrazovanju djeteta i pravo na sudjelovanje u odlukama koje se odnose na dijete. Samohrani roditelji imaju dužnost osigurati zaštitu i dobrobit djeteta te provoditi roditeljsku skrb u skladu s djetetovim potrebama i razvojem. Roditelj se ne može odreći prava na roditeljsku skrb, čak ni ako je samohrani roditelj. Samohrani roditelj koji ne stanuje s djetetom ima pravo i dužnost ostvarivati osobne odnose s djetetom, osim ako mu je to zabranjeno ili ograničeno sudskom odlukom. Osim toga, roditelj koji stanuje s djetetom ima odgovornost omogućiti i poticati ostvarivanje osobnih odnosa djeteta s drugim roditeljem, osim ako to nije u interesu djeteta. Stanovanje djeteta određeno je obično kod roditelja s kojim dijete živi. Samohrani roditelj može imati skrbništvo nad djetetom, o čemu može odlučiti sud ili Zavod za socijalni rad. Samohrani roditelji imaju pravo zastupati dijete u svim osobnim i imovinskim pravima, osim ako im je to ograničeno sudskom odlukom ili ako je potrebna suglasnost drugog roditelja ili odobrenje suda za određene situacije, kao što je raspolaganje imovinom djeteta ili promjena bitnih osobnih prava djeteta. Ako drugi roditelj ne sudjeluje u roditeljskoj skrbi, samohrani roditelj može samostalno ostvarivati roditeljsku skrb, ali treba uzeti u obzir djetetovu dobrobit i eventualno tražiti sudsku odluku ako je potrebno. U osnovi, samohrani roditelji imaju pravo na sva prava i dužnosti kao i roditelji u paru, ali ponekad moraju poduzeti dodatne korake ili tražiti sudsku intervenciju kako bi zaštitili interese djeteta, posebno ako postoji spor između roditelja (*Obiteljski zakon*, NN 156/23).

Akcijsko istraživanje provedeno 2018. godine u hrvatskim zdravim gradovima usmjereno je na prepoznavanje specifičnih potreba jednoroditeljskih obitelji i razvoj učinkovitih programa podrške na lokalnoj razini. Istraživanje je provedeno u šest gradova: Zagrebu, Rijeci, Labinu, Poreču, Dubrovniku i Vinkovcima. Rezultati istraživanja pokazali su da jednoroditeljske obitelji imaju specifične potrebe koje nisu adekvatno zadovoljene postojećim sustavima podrške. Mnogi roditelji iz jednoroditeljskih obitelji suočavaju se s

nezaposlenošću, a stigma poslodavaca dodatno otežava njihovo zapošljavanje. Podrška od strane obitelji često je prisutna, no podrška drugog roditelja nerijetko izostaje, što povećava teret na samohrane roditelje. Većina roditelja nije dovoljno informirana o svojim pravima i dostupnim oblicima pomoći, što dodatno otežava njihovu situaciju. Loša materijalna situacija još više pogoršava životne uvjete jednoroditeljskih obitelji, mnogi roditelji nemaju riješeno stambeno pitanje, a većina ih je u podstanarstvu ili žive s roditeljima i ostalim članovima obitelji. Istraživanje je ukazalo na potrebu za poboljšanjem rada Hrvatskog zavoda za socijalni rad jer su roditelji često nezadovoljni te institucije, navodeći nedostatak informacija i podrške. Također, društvena stigmatizacija jednoroditeljskih obitelji u značajnoj mjeri otežava njihov svakodnevni život. Nerazumijevanje okoline može dovesti do socijalne izolacije i negativno utjecati na osobni doživljaj samohranog roditeljstva (Subotić, Šogorić, Vuletić, 2018).

Jednoroditeljske obitelji često se suočavaju s negativnim društvenim stavovima u usporedbi s obiteljima s dva roditelja. Istraživanja pokazuju da se samohrani roditelji, posebno nevjenčani roditelji, doživljavaju negativnije od razvedenih roditelja ili udovica/udovaca. Rodne razlike također igraju ulogu, pri čemu se samohrane majke često percipiraju drugačije od samohranih očeva (Hopenhayn, Neumeyer, 2023). Isto tako, samohrani roditelji često su diskriminirani pri zapošljavanju. Poslodavci uglavnom pretpostavljaju da samohrani roditelji imaju više obaveza koje bi mogle ometati njihov rad, što dovodi do manjeg broja ponuda za posao ili manje prilika za napredovanje. Mnogi su samohrani, tražeći posao, prijavili da su im tijekom intervjua postavljena pitanja o njihovim roditeljskim obavezama, a ponekad su im čak i izravno rekli da nisu dobili posao zbog tih obaveza (URL 7). Istraživanja pokazuju da jednoroditeljske obitelji također trpe diskriminaciju na tržištu stanovanja. Analize su pokazale da su vlasnici stanova manje skloni iznajmiti stanove samohranim roditeljima nego heteroseksualnim parovima, zbog percepcije da su ekonomski ranjiviji. Ovo je oblik statističke diskriminacije gdje vlasnici donose odluke na temelju općih pretpostavki o ekonomskoj stabilnosti jednoroditeljskih obitelji (URL 8). Samohrani roditelji često se suočavaju s preprekama kada pokušavaju pristupiti društvenim uslugama. Često se susreću s administrativnim poteškoćama i nedostatkom fleksibilnosti, što dodatno otežava njihovu situaciju. Na primjer, u nekim slučajevima su roditelji prijavili probleme s pristupom odgovarajućem stambenom prostoru ili dobivanjem poreznih olakšica zbog složenih pravila koja ne uzimaju u obzir specifične potrebe jednoroditeljskih obitelji (URL 9).

U istraživanju koje su provele Pećnik i Raboteg-Šarić 2005. godine, cilj je bio istražiti različita obilježja neformalne i formalne podrške obiteljima s djecom te utvrditi razlike između jednoroditeljskih i dvoroditeljskih obitelji. Uzorak je uključivao 384 roditelja iz dvoroditeljskih obitelji i 317 roditelja iz jednoroditeljskih obitelji iz četiri najveća hrvatska grada. Formalna podrška odnosi se na podršku koju pružaju institucije, organizacije ili službe koje su formalno uspostavljene radi pružanja podrške obiteljima. To može uključivati usluge kao što su savjetovanje, pravna pomoć, financijska pomoć ili druge službe koje su organizirane unutar sustava. S druge strane, neformalna podrška odnosi se na podršku koju pružaju članovi obitelji, prijatelji ili druge osobe iz neposredne društvene okoline roditelja. To može uključivati emocionalnu podršku, praktičnu pomoć, razumijevanje ili bilo koji oblik podrške koji nije organiziran unutar formalnih institucija. Rezultati istraživanja su pokazali da postoji razlika u primanju podrške između neformalnog i formalnog sustava ovisno o strukturi obitelji. Na primjer, roditelji iz jednoroditeljskih obitelji obično primaju više neformalne podrške nego roditelji iz dvoroditeljskih obitelji, osim kad je riječ o podršci drugog biološkog roditelja i njegove obitelji. Ipak, i među oba tipa obitelji postoje oni koji nemaju pristup socijalnoj podršci, što može ugroziti dobrobit roditelja i djece. Što se tiče spola roditelja, utvrđeno je da je manje povezan s primanjem podrške iz formalnog sustava podrške obiteljima te s zadovoljstvom primljenom formalnom i neformalnom podrškom. Međutim, spol roditelja ima značajan utjecaj na različite oblike podrške koje primaju iz svoje neformalne socijalne mreže. Majke obično imaju veće i raznovrsnije neformalne mreže podrške u usporedbi s očevima, što može biti rezultat socijalno-kulturalnih očekivanja vezanih uz spol. Zaključeno je da su potrebne intervencije usmjerene na poboljšanje postojećih socijalnih veza i dodavanje novih izvora podrške u mrežu, posebno za one koji nemaju pristup socijalnoj podršci. Nacionalna obiteljska politika trebala bi uključiti smjernice temeljene na europskim iskustvima kako bi se osigurala dostupnost socijalnih prava samohranim roditeljima i njihovoj djeci. Osim toga, potrebno je osigurati zadovoljavajuće materijalne uvjete života, raznovrsnost i dostupnost usluga za djecu, informiranje roditelja o njihovim pravima te podršku u obliku stručne psihološke pomoći roditeljima i djeci. Važno je, također promicati ravnopravnu podjelu neplaćenog rada u obitelji te stvarati prijateljsko okruženje u društvu prema obitelji (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2005).

U svijetu roditeljstva, posebno važnoj ulozi samohranih roditelja, postoji niz projekata i programa osmišljenih kako bi pružili podršku i resurse upravo tim roditeljima. Ove inicijative

su usmjerene na pružanje korisnih informacija, na emocionalnu podršku i praktične alate kako bi samohrani roditelji osjećali sigurnost u svakom koraku svog roditeljskog puta. Programi trebaju razbijati pogrešne stereotipe o roditeljstvu, upoznavati s odgovornostima i promjenama u bračnim odnosima te razvijati roditeljske vještine poput planiranja, rješavanja problema i suočavanja sa stresom. Važno je prilagoditi programe različitim skupinama roditelja, uključujući i one iz rizičnih skupina poput samohranih roditelja ili roditelja s nižim obrazovanjem. Uspješni programi za roditelje organiziraju se u malim skupinama, vodeći računa o potrebama i interesima sudionika. Evaluacija programa prije, tijekom i nakon provedbe ključna je za procjenu učinkovitosti i potrebne prilagodbe. Važno je naglasiti da pravilno vođeni programi za roditelje mogu značajno poboljšati roditeljsko ponašanje i rezultate za djecu, posebno u rizičnim situacijama. Takav jedan program, nazvan "New Beginnings" (NBP) osmišljen je s ciljem pružanja podrške obiteljima koje prolaze kroz razvod braka. Namijenjen je roditeljima, osobito majkama i očevima, koji su suočeni s izazovima prilagodbe na novu životnu situaciju nakon razvoda. Glavni cilj programa je pružiti roditeljima alate, vještine i podršku kako bi mogli bolje razumjeti i upravljati emocionalnim i praktičnim izazovima koje donosi razvod braka. Osim toga, program teži poboljšanju kvalitete roditeljske interakcije, promicanju djetetovog emocionalnog blagostanja te smanjenju negativnih posljedica razvoda na djetetovo ponašanje i dobrobit. NBP je pristupačan i učinkovit za različite kulturne i etničke skupine, s obzirom na raznolikost obitelji koje se suočavaju s razvodom. Program se prilagođava potrebama različitih etničkih skupina kako bi bio osjetljiv na njihove vrijednosti, preferencije i kontekst obiteljskog života. Osnovne komponente programa su aktivno učenje, vježbanje kod kuće te povratne informacije kako bi se olakšala usvajanje i primjena novih vještina i strategija. Osim toga, program se temelji na znanstvenim spoznajama i praksama koje su dokazane kao korisne u olakšavanju prilagodbe na razvod i promicanju pozitivnih ishoda za roditelje i njihovu djecu. Cilj programa nije samo pružiti podršku tijekom razdoblja razvoda, već i osnažiti roditelje kako bi dugoročno mogli djelovati u najboljem interesu svoje djece te izgraditi stabilne, zdrave i sretne obiteljske dinamike unatoč promjenama koje su doživjeli (URL 10).

Promjene u društvenim dinamikama značajno su utjecale na obiteljske strukture, a fenomen samohranog roditeljstva postao je jedna od najzapaženijih pojava. U prethodnim poglavljima analizirane su različite obiteljske strukture, funkcije obitelji, roditeljske uloge i

stilovi te socio-emocionalne potrebe djece u obiteljskom kontekstu. Također, obrađena je problematika jednoroditeljskih obitelji i izazovi s kojima se suočavaju samohrani roditelji, s posebnim naglaskom na podršci roditeljima. Analizom podrške koja je dostupna samohranim roditeljima kroz pravni okvir, socijalne programe i društvene mreže, ustanovljeno je da kvaliteta i dostupnost ove podrške značajno utječu na svakodnevni život i prilagodbu jednoroditeljskih obitelji. U kontekstu ovog istraživanja, važno je osvrnuti se na konkretna empirijska istraživanja koja dodatno rasvjetljavaju ovu problematiku. U daljnjem tekstu bit će predstavljena najnovija istraživanja koja se bave problematikom samohranog roditeljstva, doživljaja okoline te prilagodbi djece. Ova istraživanja fokusirana su na analizu obiteljskih odnosa, psihosocijalne prilagodbe djece u cjelovitim i jednoroditeljskim obiteljima te identifikaciju ključnih faktora koji utječu na dobrobit djece u različitim obiteljskim strukturama.

6. Prikaz dosadašnjih istraživanja provedenih na temu samohranog roditeljstva, doživljaja okoline te prilagodbe djece

U istraživanju pod nazivom koje su proveli Brajša-Žganec i Hanzec (2015) razmatra se utjecaj obiteljske strukture na psihosocijalnu prilagodbu predškolske djece, s posebnim naglaskom na agresivno i prosocijalno ponašanje te psihosomatske probleme djece. Cilj istraživanja bio je utvrditi kako se agresivno i prosocijalno ponašanje te psihosomatski problemi kod predškolske djece razlikuju ovisno o strukturi obitelji (jednoroditeljska obitelj s majkom kao skrbnicom ili dvoroditeljska, cjelovita obitelj), dobi i spolu djeteta. Također, istraživanje je provjerilo razlike u procjeni obiteljske kohezije, zadovoljstva obiteljskim funkcioniranjem i dimenzijama meta-emocija između samohranih majki i majki iz cjelovitih obitelji. Ispitanici u istraživanju bili su 73 udane i 72 samohrane majke djece predškolske dobi te odgojiteljice te djece iz vrtića. Djeca su bila podijeljena prema spolu i dobi (78 dječaka i 67 djevojčica, prosječne dobi 4,9 godina), a sudjelovala su i njihova majka te odgojiteljice. Sudionici su ispunjavali različite skale i upitnike kako bi se procijenila različita obilježja i ponašanja djece te obiteljski odnosi i emocionalni život. Rezultati istraživanja pokazali su da nema statistički značajne razlike u izraženosti somatskih problema kod djece predškolske dobi iz cjelovitih obitelji i onih koji žive samo s majkom, neovisno o spolu i dobi djeteta. Također, agresivno ponašanje predškolaca nije ovisilo o obiteljskoj strukturi niti dobi djeteta, dok su značajne razlike dobivene s obzirom na spol, pri čemu su dječaci bili procijenjeni kao agresivniji od djevojčica. Razlika u prosocijalnom ponašanju nije dobivena između dječaka i djevojčica, ali su starija djeca i djeca samohranih majki procijenjena više prosocijalnima. Nadalje, istraživanje nije pokazalo značajne razlike između samohranih majki i majki iz cjelovitih obitelji u procjenama obiteljske kohezije, zadovoljstva različitim aspektima obiteljskog funkcioniranja, niti u dimenzijama meta-emocija. Rezultati istraživanja su interpretirani u kontekstu promjena u društvu prema samohranim majkama i važnosti uloge jedne odrasle osobe koja je uključena u svakodnevni život djeteta (Brajša-Žganec i Hanzec, 2015).

Navedeno istraživanje predstavlja značajan doprinos razumijevanju utjecaja obiteljske strukture na psihosocijalnu prilagodbu djece. Kroz detaljnu analizu agresivnog i prosocijalnog ponašanja te somatskih problema kod predškolske djece, istraživanje je pokazalo da obiteljska struktura sama po sebi nije ključan faktor za psihosocijalnu prilagodbu djece. Ključne su kvaliteta obiteljskih odnosa i podrška koju djeca u obitelji dobivaju. Ovo je važan zaključak

koji osporava tradicionalne pretpostavke o „superiornosti“ cjelovitih obitelji, te koji potvrđuje da jednoroditeljske obitelji mogu pružiti jednako kvalitetno okruženje za razvoj djece. Ipak, utvrđeno je nekoliko nedostataka ovog istraživanja. Uzorak ispitanika mogao bi biti veći, kako bi rezultati bili općenitije primjenjiviji. Također, studija se oslanja na samo-izvještavanje majki, što može dovesti u pitanje objektivnost podataka. Ipak, rezultati istraživanja pružaju čvrstu osnovu za daljnje istraživanje u ovom području.

Sljedeće istraživanje bilo je fokusirano na stavove prema samohranom roditeljstvu u Hrvatskoj (Raboteg-Šarić i Pećnik, 2009). Cilj je bio ispitati percepcije roditelja različitog bračnog statusa i spola prema samohranom roditeljstvu, kao i utjecaj sociodemografskih obilježja na te stavove te identificirati razlike u društvenim stavovima prema različitim podskupinama jednoroditeljskih obitelji. Zaključeno je kako samohrani roditelji, žene, mlađi roditelji i roditelji boljeg materijalnog statusa imaju pozitivnije stavove prema samohranom roditeljstvu u usporedbi s vjenčanim roditeljima, koji imaju nešto negativniji, iako ne izrazito negativan pogled na samohrano roditeljstvo. Žene, neovisno o bračnom statusu, pokazuju pozitivniji stav prema samohranom roditeljstvu od muškaraca, koji su skloniji tradicionalnijim stavovima i češće imaju negativno mišljenje o samohranom roditeljstvu. Percepcija društvenih grupacija prema samohranim roditeljima nije jednaka za sve. Udovci i udovice su percipirani najpozitivnije, dok su rastavljeni i neoženjeni očevi, a posebno rastavljene i neudate majke, percipirani negativnije. Majke izvanbračne djece suočavaju se s najnepovoljnijim stavovima društva. Stavovi prema samohranom roditeljstvu također su povezani s dobi, obrazovanjem i prihodima roditelja, pri čemu obrazovani roditelji i oni s višim prihodima pokazuju pozitivnije stavove. Negativni stavovi i stereotipi prema samohranim roditeljima otežavaju njihovu integraciju u društvo i pristup socijalnim uslugama, što može dovesti do osjećaja isključenosti i marginalizacije samohranih roditelja i njihove djece. Istraživanja su potvrdila da je kvaliteta obiteljskih odnosa i sustava podrške ključna za djetetov razvoj te su pokazala da su loši obiteljski odnosi, sukobi roditelja i ekonomski pritisci glavni čimbenici rizika za djecu samohranih roditelja, a ne sama struktura obitelji. Promjene u stavovima prema samohranom roditeljstvu prate demografske promjene i promjene u društvenim vrijednostima. Iako postoji tendencija prema većem prihvaćanju samohranog roditeljstva, još uvijek postoje značajne predrasude i stereotipi (Raboteg-Šarić i Pećnik, 2009). Rezultati istraživanja upućuju na potrebu za daljnjom edukacijom i senzibilizacijom društva, kako bi se smanjile predrasude i podržali

svi oblici roditeljstva. Iako su rezultati relevantni i korisni, istraživanje nije dovoljno razjasnilo kako ovi stavovi utječu na stvarne, praktične prilike i podršku koju samohrani roditelji imaju. Buduća istraživanja mogla bi proširiti ove nalaze uključivanjem kvalitativnih metoda, kako bi se dobilo dublje razumijevanje osobnih iskustava samohranih roditelja. Istraživanje Maljur (2023) bavi se s kompleksnošću percepcije samohranog roditeljstva u različitim društveno-kulturološkim kontekstima, tj. s pristupima samohranom roditeljstvu u različitim društveno-kulturološkim kontekstima na međunarodnoj razini. Analizirajući društveno-kulturološke kontekste u Hrvatskoj, Gani i Maroku, u istraživanju se ističe kako kulturni i religijski čimbenici značajno utječu na percepciju i podršku samohranim roditeljima. U istraživanju se analiziraju i uspoređuju stavovi prema samohranom roditeljstvu u Hrvatskoj, Gani i Maroku te se proučava kako društveno-kulturni čimbenici, kao što su religija, zakoni i socioekonomski status, utječu na percepciju i podršku samohranim roditeljima. Rezultati istraživanja pokazuju kako su u Hrvatskoj stavovi prema samohranim roditeljima uglavnom pozitivni, a oni uživaju značajnu zakonsku podršku. U Gani, socioekonomski status i mjesto prebivališta značajno utječu na životne uvjete samohranih roditelja, dok u Maroku samohrane majke često doživljavaju stigmatizaciju i društveno isključenje zbog jakih kulturnih i religijskih normi. Na primjer, u Gani se broj samohranih roditelja povećava, ali društveno-kulturni čimbenici negativno utječu na samohrano majčinstvo, što otežava njihovu svakodnevnicu. U Maroku, samohrane majke suočavaju se s izrazito negativnim stavovima i gotovo nepostojećom zakonskom podrškom, gdje religija i kulturni čimbenici dodatno pogoršavaju njihovu situaciju. Nadalje, istraživanje pokazuje da je samohrano roditeljstvo sve češća pojava te da društvo postupno prihvaća ovu obiteljsku strukturu. Zakonska podrška za samohrane roditelje u Hrvatskoj uključuje višu razinu dječjeg doplatka, veća prava na socijalnu pomoć te zaštitu od prekovremenog rada. Međutim, specifične socijalne politike usmjerene isključivo na jednoroditeljske obitelji su rijetke i često nedovoljno promovirane. U Hrvatskoj, stavovi prema samohranim roditeljima su uglavnom pozitivni, dok su u Gani i Maroku negativniji zbog jakih kulturnih i religijskih normi. Ovi rezultati istraživanja su vrijedni jer naglašavaju potrebu za kulturno osjetljivim pristupima u kreiranju politika i programa podrške za samohrane roditelje. Međutim, istraživanje bi se moglo proširiti detaljnijim proučavanjem specifičnih kulturnih praksi i njihovim utjecajem na svakodnevni život samohranih roditelja.

Sljedeća studija istražuje svakodnevne izazove i obveze s kojima se suočavaju razvedene majke (Tanfara, 2021). Cilj ovog istraživanja bio je dobiti uvid u životne okolnosti majki prije i poslije razvoda te u njihovu novonastalu obiteljsku situaciju. Korištenjem metode polustrukturiranog intervjua, autorica istraživanja razgovarala je s deset samohranih majki, prikupljajući podatke o njihovim iskustvima tijekom procesa razvoda, reakcijama djece na razvod, te njihovim naporima da uravnoteže roditeljstvo, posao i društveni život. Autorica je odabrala sudionice koje su mogle pružiti detaljne odgovore o svojim osobnim iskustvima i osjećajima tijekom i nakon razvoda. Rezultati istraživanja pokazali su da su prevara i neslaganje u karakterima najčešći razlozi za razvod među sudionicama. Većina majki je sama inicirala razvod, a proces su doživjele kao stresan i emocionalno zahtjevan. Djeca su različito reagirala na razvod, s nekima koji su pokazali promjene u ponašanju poput nervoze i povlačenja, dok su druga djeca bila manje pogođena, ovisno o dobi i odnosu s nerezidentnim roditeljem. Majke su često nastojale održati povezanost djece s nerezidentnim roditeljem, ali su u tome imale različit stupanj uspjeha. Istraživanje je pokazalo da samohrane majke suočavaju s mnogim izazovima, ali i dalje nastoje osigurati stabilno i podržavajuće okruženje za svoju djecu. Istraživanje je pružilo uvid u njihove svakodnevne borbe i strategije prilagodbe, naglašavajući potrebu za većom društvenom i institucionalnom podrškom kako bi se olakšao njihov položaj i unaprijedila kvaliteta života. Ovo istraživanje naglašava važnost društvene i institucionalne podrške samohranim majkama kako bi se olakšao njihov položaj i unaprijedila kvaliteta života njihove djece. Iako istraživanje pruža vrijedan uvid u izazove samohranih majki, dodatna istraživanja mogla bi se usmjeriti na dugoročne posljedice razvoda na djecu i majke, kao i na strategije koje bi mogle pomoći u ublažavanju tih posljedica.

Istraživanje Nemanić (2018) imalo je za cilj analizirati stavove javnosti prema samohranim očevima u Republici Hrvatskoj. U okviru istraživanja ispitane su percepcije i predrasude koje društvo ima prema samohranim očevima, a rezultati su uspoređeni s percepcijama prema samohranim majkama. Fokus istraživanja obuhvatio je različite aspekte roditeljstva, uključujući emocionalnu stabilnost, kompetentnost u odgoju djece te opću prihvaćenost samohranih očeva u društvu. U radu su korištene metode ankete i polustrukturiranih intervjua kao pouzdane metode za prikupljanje podataka. U istraživanju je sudjelovalo 323 ispitanika putem online anketa, a uključeni su i samohrani očevi koji su pristali na polustrukturirane intervjue. Rezultati istraživanja donijeli su nekoliko važnih zaključaka.

Prvo, većina ispitanika prepoznala je samohrane očeve kao jednako kompetentne u odgoju svoje djece kao i samohrane majke. Čak 91% ispitanika složilo se ili djelomično složilo s tvrdnjom da su samohrani očevi jednako kompetentni u odgoju djece. Ovaj zaključak pokazuje da se društvo sve više prilagođava novim oblicima obitelji i roditeljstva te priznaje sposobnosti samohranih očeva. Glavna hipoteza, koja pretpostavlja da ne postoje predrasude društva prema samohranom očinstvu, potvrđena je. Ispitanici su pokazali visok stupanj prihvaćanja i razumijevanja za situaciju samohranih očeva, bez značajnih razlika s obzirom na spol, bračni status, roditeljski status ili stupanj obrazovanja ispitanika. Ovo otkriće ukazuje na pozitivan trend prema inkluzivnijem društvu koje prepoznaje i podržava različite oblike roditeljstva. Međutim, istraživanje je također ukazalo na nedovoljnu informiranost javnosti o potrebama i problemima samohranih očeva. Čak 91% ispitanika smatra da javnost nije dovoljno senzibilizirana za probleme s kojima se samohrani očevi suočavaju svakodnevno. Ovaj zaključak naglašava potrebu za većom edukacijom i senzibilizacijom društva kako bi se predrasude smanjile i kako bi se pružila primjerena podrška ovoj skupini roditelja. Istraživanje je, također pokazalo da većina ispitanika ne smatra da djeca koja žive samo s ocem kasnije u životu budu manje uspješna. Iako društvo još uvijek daje prednost dvoroditeljskoj obitelji u kontekstu emocionalne stabilnosti djece, društvo ne smatra obitelji sa samohranim ocem nefunkcionalnima. Taj je zaključak važan jer ukazuje na promjenu u društvenim stavovima prema različitim oblicima obitelji i priznanje da samohrani roditelji, uključujući očeve, mogu pružiti stabilno i podržavajuće okruženje za odgoj djece. Istodobno, ti rezultati iziskuju potrebu za dodatnom podrškom samohranim očevima te ukazuju na važnost društvene senzibilizacije i edukacije o izazovima s kojima se samohrani očevi susreću. Istraživanje je pokazalo visok stupanj prihvaćanja i razumijevanja za situaciju samohranih očeva, ali i nedovoljnu informiranost javnosti o njihovim potrebama. Ovo istraživanje je značajno jer pridonosi razumijevanju specifičnih izazova s kojima se suočavaju samohrani očevi, no dodatna istraživanja su potrebna kako bi se bolje razumjele specifične potrebe i iskustva ove skupine roditelja.

7. Zaključak

U ovome radu došlo se do sljedećih zaključaka: Istraživanje društvenog doživljaja samohranog roditeljstva pokazalo je da percepcija samohranih roditelja u društvu može značajno varirati, ovisno o kulturnom, ekonomskom i socijalnom kontekstu. Samohrani roditelji često se suočavaju s različitim izazovima koji proizlaze iz društvenih stereotipa i stigmatizacije, što može utjecati na njihov svakodnevni život i psihosocijalni razvoj djece. Kroz analizu istraživanja o samohranim roditeljima, otkriveno je da podrška koju primaju od okoline, bilo da je riječ o obitelji, prijateljima ili institucionalnoj pomoći, ima ključnu ulogu u njihovoj sposobnosti da se nose s izazovima samohranog roditeljstva. Posebno je naglašena važnost emocionalne podrške i razumijevanja, što može značajno poboljšati kvalitetu života samohranih roditelja i njihovih obitelji. Jedan od ključnih nalaza istraživanja jest da društveni stavovi prema samohranim roditeljima često mogu biti ambivalentni. Svi istraživači ove teme slažu se u tome da je neophodno raditi na promicanju empatije, razumijevanja i inkluzije prema svim oblicima obitelji, kako bi se osiguralo da svi članovi društva imaju priliku za sretniji i ispunjeniji život. Kontinuirana podrška i razumijevanje za samohrane roditelje od velike je važnosti kako bi se poboljšala njihova situacija i podržala njihova uloga u društvu. Jedna od ključnih inicijativa mogla bi biti razvoj i unaprjeđenje institucionaliziranog programa obiteljske podrške. Takvi programi imaju višestruku namjenu, oni mogu uključivati psihološku podršku, savjetovanje, grupne terapije ili radionice usmjerene na razvoj roditeljskih vještina. Pružanje prilike za razmjenu iskustava među samohranim roditeljima također može biti korisno kako bi se osjećali manje izolirano i bolje se nosili s izazovima kojima su izloženi. Osim toga, važno je osigurati pristup obrazovanju i edukaciji za samohrane roditelje s nižim obrazovnim stupnjem, kako bi na taj način poboljšali svoje kvalifikacije i povećali svoje mogućnosti za zapošljavanje. Državne institucije, također mogu pružiti podršku putem različitih oblika subvencija ili olakšica, poput subvencioniranja troškova stanovanja, zdravstvenog osiguranja ili dječje skrbi. Povećanje dostupnosti javnih usluga, poput jeftinog ili besplatnog dječjeg vrtića ili školskog obroka, također bi moglo značajno olakšati financijski teret samohranim roditeljima. Uz to, važno je kontinuirano praćenje provedbe politika i programa koji su usmjereni prema samohranim roditeljima te prilagodba tih programa kako bi se bolje odgovorilo na njihove potrebe. Redovito prikupljanje podataka o društvenom položaju samohranih roditelja i evaluacija učinkovitosti politika i programa ključni su za osiguranje podrške samohranim

roditeljima i jednoroditeljskim obiteljima te time i za dobrobit djece. Kroz razumijevanje, obrazovanje i praktičnu pomoć može se stvoriti okruženje u kojem svako dijete može biti uspješno i sretno.

8. Popis literature

1. Aračić, P. (2015). Djeca iz rastavljenih brakova i obitelji: njihova opterećenja i njihovi brakovi i obitelji. *Crkva u svijetu*, 50 (2), 237-251.
2. Balogović, I. (2018). *Odrastanje djeteta s jednim roditeljem*, Diplomski rad, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
3. Basanić Čuš, N., Šogorić, S. (2018). Kako su razvijeni lokalni nadstandardi za jednoroditeljske obitelji Poreča?. *Acta medica Croatica*, 72 (2), 171-178.
4. Banerjee, R. (2015). 'Matriarchy' and contemporary Khasi society. *Proceedings of the Indian History Congress*, 76, 918-930.
5. Brajković, I. (2007). Djeca i razvod. *Dijete, vrtić, obitelj*, 13 (50), 20-22.
6. Brajša-Žganec, A., Hanzec, I. (2015). Obiteljski odnosi i psihosocijalna prilagodba djece u cjelovitim i jednoroditeljskim obiteljima. *Klinička psihologija*, 8 (2), 139-150, Zagreb: Naklada Slap.
7. Brajša, P. (2003). Roditelji i djeca. *Glas koncila*. Zagreb
8. Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj: emocionalni i socijalni razvoj*. Naklada Slap.
9. Burić, H. (2004). Dijete, vrtić, obitelj: *Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 10 (50), 33-35.
10. Čudina Obradović, M., Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
11. Ercegovac Reić, I. (2012). Subjektivna dobrobit bračnih partnera prilikom tranzicije u roditeljstvo. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 21 (2), 341-361.
12. Grozdanić, S. (2000). Jednoroditeljske obitelji prema uzrocima njihova nastanka. *Ljetopis socijalnog rada*, 7 (2), 169 – 182.
13. Hopenhayn, H., Neumeyer, P. A. (2023). Real business cycles and the labor market. *SERIEs*, 14(2), 281-310. Preuzeto s: <https://link.springer.com/article/10.1007/s13209-023-00281-3>
14. Imširagić, A., Imširagić, A., Hukić, Đ. (2010). Roditelji – odgajatelji djece s teškoćama u razvoju. *Metodički obzori*, 5 (1), 9-18.
15. Ivković, J. (2023). *Filozofijsko razumijevanje tradicionalnog odgoja u odnosu na suvremeni u obitelji i primarnom obrazovanju*, Diplomski rad, Zagreb: Sveučilište u

16. Janković, J. (2004). *Pristupanje obitelji: sustavni pristup*. Zagreb: Alinea. ALI
17. Janković, J. (2008). *Obitelj u fokusu*. Zagreb: Etcetera d.o.o
18. Jozić, N. (2022). Odnos društva prema jednoroditeljskim obiteljima. *Časopis za odgojne i obrazovne znanosti Foo2rama*, 6(6), 25-33.
19. Jurčević Lozančić, A., Kunert, A. (2015). Obrazovanje roditelja i roditeljska pedagoška kompetencija, teorijski i praktički izazovi. *Metodički obzori*, 10 (2), 39-48.
20. Kim-Cohen, J. (2006). Chronic exposure to family violence and aggressive behavior in young children. *Development and Psychopathology*, 18(1), 37-55.
21. Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Sveučilište u Zadru: Naklada Slap.
22. Klarin, M., Miletić, M., Šimić Šašić, S. (2018). Problemi ponašanja kod djece i mladih – doprinos sociodemografskih obilježja, zadovoljstva obitelji i socijalne podrške. *Magistra Iadertina*, 13 (1), 70-90.
23. Kodrnja, J. (2002). Patrijarhalnost u hrvatskoj obitelji: briga ili dominacija. *Sociologija sela*, 1 (2), 155-181.
24. Ljubešić, M. (2003). *Biti roditelj. Model dijagnostičko-savjetodavnog praćenja ranoga dječjeg razvoja i podrške obitelji s malom djecom*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
25. Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
26. Ljubetić, M., Ercegovac, I.R., Draganja, A. (2019). Razlike između odgojitelja i roditelja djece predškolske dobi u procjeni dječijih socio-emocionalnih kompetencija. *Odgojno-obrazovne teme*, 2 (3-4), 185-204.
27. Lukaš, M., Jurinić, A. (2021). Obitelj i promovirane vrijednosti čimbenika obitelji u čitankama za hrvatski jezik. *Obnovljeni Život*, 76 (1), 53-67.
28. Luketić, M. (2018). Obiteljski odnosi i njihov utjecaj na školski uspjeh djece. *Didaskalos: časopis Udruge studenata pedagogije Filozofskog fakulteta Osijek*, 2 (2), 69-81.
29. Macuka, I. (2010). Osobne i kontekstualne odrednice roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 13 (1), 63-81.
30. Majnarić, I. (2022). Obilježja visokokonfliktnih razvoda roditelja s maloljetnom djecom. *Ljetopis socijalnog rada*, 29 (1), 99-123.

31. Maleš, D. (2012). Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 18 (67), 13-15.
32. Maljur, A. (2023). *Pristupi samohranom roditeljstvu u odabranim društveno-kulturološkim različitostima*, Završni rad, Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.
33. Marić, T. (2020). Stilovi roditeljstva kao prediktori uključenosti učenika u obrazovni proces. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*. 23 (1), 81-106.
34. Martinić, P., Brajša Žganec, A. (2020). Uloga roditeljskog ponašanja oca i majke u samopoštovanju i samokontroli dječaka i djevojčica. *Ljetopis socijalnog rada*, 27 (3), 481-503.
35. McWhirter, A.C., McIntyre L.L., Kosty, D.B., Stormshak, E. (2023). Parenting Styles, Family Characteristics, and Teacher-Reported Behaviour Outcomes in Kindergarten. *Journal of Child and Family Studies*. 32, 678-690.
36. Miletić, D. (2006). Pozitivno obiteljsko ozračje kao preduvjet emocionalnog zdravlja djeteta. *Dijete, vrtić, obitelj*, 12 (46), 32-33.
37. Milić Babić, M. (2019). Socijalna podrška i roditeljstvo. *Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, 1(6), 13-26.
38. Miljković, D. (2017). Odgoj, obrazovanje i psihološka (ne)otpornost djece i mladih. *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*. 11, 33-46.
39. Mlinarević, V. (2022). Odgoj djeteta i komunikacija roditelja u suvremenim uvjetima. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 20 (1), 133-144).
40. Mrnjavac, A. (2014). Utjecaj jednoroditeljskih obitelji na emocionalne i ponašajne probleme djece predškolske dobi. *Školski vjesnik*, 63 (3), 433-452.
41. Nemanić, D. (2018). *Društveni doživljaj samohranog očinstva*, Diplomski rad, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://repositorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg:590>
42. Neuendorf, Kimberly A. (2002). *The Content Analysis Guidebook*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
43. *Obiteljski zakon* (2023), NN 156/23, Zagreb.
44. Pećnik N., Starc B. (2010). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

45. Pećnik, N., Raboteg-Šarić, Z. (2005). Neformalna i formalna podrška jednoroditeljskim i dvoroditeljskim obiteljima. *Revija za socijalnu politiku*, 12 (1), 1-21.
46. Pernar, M. (2010). Roditeljstvo. *Medicina*. 46 (3), 255-260.
47. Petani, R., Babačić, A. (2010). Motivacija za roditeljstvom kod studenata Sveučilišta u Zadru. *Acta Iadertina*, 7 (1), 79-97.
48. Raboteg-Šarić, Z., Pećnik, N. (2010). Stavovi prema samohranom roditeljstvu. *Revija za socijalnu politiku*, 17(1), 5-25.
49. Raboteg-Šarić, Z., Pećnik, N., Josipović, M. (2003). *Jednoroditeljske obitelji. Osobni doživljaj i stavovi okoline*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji materinstva i mladež.
50. Raboteg-Šarić, Z., Sakoman, S., Brajša-Žganec, A. (2002). Stilovi roditeljskoga odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih. *Društvena istraživanja*, 11(2-3), 239-263.
51. Rohner, R. P. (2004). The Parental "Acceptance-Rejection Syndrome": Universal Correlates of Perceived Rejection. *American Psychologist*, 59(8), 830-840.
52. Rosić, V., Zloković, J. (2002). *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka: Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogiju.
53. Sakač, E. (2023). *Povezanost negativnih iskustava iz primarne obitelji s nesigurnim stilom privrženosti i strahom od intimnosti u partnerskom odnosu*, Diplomski rad, Zagreb: Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu. Dostupno na: <https://repozitorij.pravo.unizg.hr/islandora/object/pravo%3A5320>
54. Silov, M. (2007). Odgoj i teorija smisla. *Odgojne znanosti*, 9 (1-13), 75-90.
55. Statistički ljetopis Republike Hrvatske (2018). Stanovništvo. Zagreb: Državni zavod za statistiku.
56. Stevanović, M. (2000). *Obiteljska pedagogija*. Varaždinske toplice: Tonimir.
57. Subotić, A., Šogorić, S., Vuletić, S. (2018). Utvrđivanje potreba jednoroditeljskih obitelji u hrvatskim zdravim gradovima – akcijsko istraživanje Hrvatske mreže zdravih gradova. 3, 72 (2), 161-169.
58. Štefulj, L., Kušević, B. (2021). Suradnja obitelji, škole i lokalne zajednice – pedagozi u double bindu. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 70 (1), 399-413.
59. Štifter, A., Mihalj, M., Rajhvan-Bulat, L., Vuković, S., (2016). Razlozi razvoda braka kao odrednice sporazuma o roditeljskoj skrbi. *Ljetopis socijalnog rada*, 23(2) 275-297.

60. Tanfara, M. (2021). *Samohrano roditeljstvo: doživljaji i iskustva razvedenih majki*, Diplomski rad, Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet. Dostupno na: <https://repozitorij.ffst.unist.hr/islandora/object/ffst:3318>
61. Vranjican, D., Prijatelj, K., Kuculo, I. (2019). Čimbenici koji utječu na pozitivan socio-emocionalni razvoj djece. *Napredak*, 160 (3-4), 319-338.
62. Vukasović, A. (1994). *Obitelj – vrelo i nositeljica života*. Zagreb: Hrvatski katolički zbor "MI".
63. Zakon o doplatku za djecu (2024), NN 43/24, Zagreb.
64. Zlatar, A. M. (2021). *Žena između karijere i obitelji – sukob poslovnih i obiteljskih obaveza iz perspektive zaposlenih majki*, Diplomski rad, Zadar: Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:571864>
65. URL 1: Centar za kontrolu i prevenciju bolesti (CDC), <https://www.cdc.gov/nchs/fastats/marriage-divorce.htm> (21.06.2024)
66. URL 2: Konvencija o pravima djeteta, https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf (21.03.2024.)
67. URL 3: Harvard Gazette (2022), <https://news.harvard.edu/gazette/story/2020/01/why-single-parent-homes-affect-children-differently/> (25.07.2024.)
68. URL 4: Državni zavod za statistiku (DZS), <https://dzs.gov.hr/> (20.03.2024.)
69. URL 5: <https://www.zdravi-gradovi.com.hr/> (30.06.2024.)
70. URL 6: <https://pravo.roda.hr/> (25.07.2024.)
71. URL 7: <https://thespinoff.co.nz/society/12-05-2023/discrimination-getting-worse-for-single-parents-new-research> (30.06.2024.)
72. URL 8: <https://ideas.repec.org/p/urv/wpaper/2072-376036.html> (30.06.2024.)
73. URL 9: <https://www.singleparentrights.org/research> (30.06.2024)
74. URL 10: https://www.academia.edu/25094550/The_New_Beginnings_Program_for_Divorcing_and_Separating_Families_Moving_from_Efficacy_to_Effectiveness (04.04.2024.)

9. Sažetak

Društveni doživljaj samohranog roditeljstva

Obitelj je temeljna jedinica društva koja pruža osjećaje ljubavi i sigurnosti, neophodne za svako dijete. Međutim, često se suočavamo s činjenicom da obitelj nije uvijek sigurno utočište. Razni oblici obitelji, poput jednoroditeljske obitelji odnosno samohranog roditeljstva, postaju sve učestaliji. Smrt ili razvod roditelja u slučaju samohranog roditeljstva mogu biti najčešći uzroci takvih situacija. Rastava braka može predstavljati izazov za obitelj i zahtijeva vrijeme i podršku za prilagodbu. Djeca razvedenih roditelja često se suočavaju s emocionalnim teškoćama, ali podrška i kvalitetna komunikacija među roditeljima mogu olakšati proces prilagodbe. Razumijevanje različitih vrsta razvoda i primjena načela najboljeg interesa djeteta važni su za zaštitu dobrobiti djece u situacijama razvoda. Promjene u strukturi obitelji, poput sveprisutnosti samačkih kućanstava i raznolikosti obiteljskih konfiguracija, zahtijevaju prilagodbu društvenih normi i podršku obiteljima u svim njihovim oblicima. Suradnja obitelji, škole i društvenih institucija temeljna je pretpostavka za podršku optimalnom razvoju djece i obiteljskoj dobrobiti. Roditeljstvo je važna tema koja se bavi odgojem i skrbi za djecu. Biti roditelj znači puno više od biološkog čina - to je složen proces koji obuhvaća brigu, odgoj, podršku i ljubav prema djetetu. Roditeljstvo se sastoji od različitih uloga, zadataka i odgovornosti koje roditelji imaju prema svojoj djeci. Jednoroditeljske obitelji nose sa sobom brojne izazove, ali podrška, prilagodba i kvalitetni odnosi unutar obitelji mogu pozitivno utjecati na djetetovu dobrobit. Pravni okvir i društveni stavovi igraju važnu ulogu u podršci samohranim roditeljima, dok istraživanja pružaju vrijedne uvide u njihova iskustva i potrebe te osnovu za daljnje intervencije usmjerene na podršku obiteljima i zdrav razvoj djece.

Ključne riječi: obitelj, samohrano roditeljstvo, društveni stavovi

10. Summary

Social Perception of Single Parenthood

Family is the fundamental unit of society that provides a sense of love and security, essential for every child. However, we often face the fact that family is not always a haven. Various families, such as single-parent families or single-parenting, are becoming increasingly common. Death or divorce of parents in the case of single parenting can be the most common cause of such situations. Divorce can pose a challenge for the family and requires time and support for adaptation. Children of divorced parents often face emotional difficulties, but support and quality communication among parents can ease the adaptation process. Understanding different types of divorces and applying the principles of the child's best interest is important for protecting children's well-being in divorce situations. Changes in family structure, such as the prevalence of single households and diversity of family configurations, require adjustment of social norms and support for families in all their forms. Collaboration among families, schools, and social institutions is a fundamental prerequisite for supporting optimal child development and family well-being. Parenthood is an important topic that deals with the upbringing and care of children. Being a parent means much more than a biological act - it is a complex process encompassing care, upbringing, support, and love for the child. Parenthood consists of parents' various roles, tasks, and responsibilities towards their children. Single-parent families bring numerous challenges, but support, adaptation, and quality relationships can positively impact the child's well-being. Legal framework and social attitudes play an important role in supporting single parents. At the same time, research provides valuable insights into their experiences and needs, serving as a basis for further interventions aimed at supporting families and the healthy development of children.

Keywords: family, single parenting, social attitudes